

**Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά**

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»**

**«Η δυνατότητα χρηματοδότησης μικρομεσαίων επιχειρήσεων
αλιείας: Η περίπτωση της Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου-
Αιτωλικού»**

Καλλιρρόη Αυδή

Επιβλέπων Καθηγητής: Γεώργιος Γαλανός

Αιτωλικό, Σεπτέμβριος 2016

**Department of Political Studies and International Relations - University of Peloponnese
Department of Economics - Democritus University of Thrace
Department of Economics - Aristotle University of Thessaloniki
Department of Business Administration - University of Piraeus**

**Interuniversity Interdepartmental
Master Program in
«Local and Regional Government and Development»**

**«The possibility to finance small fishing business: The
case of the Lagoon Mesolongiou- Aitolikou »**

Kallirroï Avdi

Supervisor: George Galanos

Ετολικο, September 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	8
ABSTRACT.....	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	12
ΣΚΟΠΟΣ.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ. Η ΑΛΙΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
1.1 ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	14
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	17
1.3 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΛΙΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ. Η ΑΛΙΕΙΑ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
2.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ.....	23
2.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ.....	25
2.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ	
3.1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗ ΑΛΙΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	35
3.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ. Η ΑΛΙΕΙΑ ΣΤΗΝ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΣΤΗ

ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟ-ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ.....46

4.2 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ

ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ-ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ.....52

4.3 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΣΤΗ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ.....58

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....64

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....66

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς και πιο θερμές ευχαριστίες μου σε όσους πιστεύουν σε μένα, με ενθαρρύνουν και στηρίζουν τις προσπάθειές μου για να καταστώ άνθρωπος χρήσιμος και «πολιτικά» αρεστός.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σημαντικοί όροι: Αλιεία, Ελληνική Οικονομία, Θαλάσσια Αλιεία, Υδατοκαλλιέργεια, Μεταποίηση & Εμπορία, Ευρωπαϊκή Ένωση, Κοινή Αλιευτική Πολιτική, Μεσολόγγι, Αιτωλικό, Λιμνοθάλασσα, Αγροτικός Αλιευτικός Συνεταιρισμός, Ιβήρι, Τοπικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης, Οικοτουρισμός, Πράσινη Βίβλος.

Σύντομη περιγραφή: Η αλιεία και οι υδατοκαλλιέργειες αποτελούν έναν ιδιαίτερα σημαντικό κλάδο στη σύγχρονη ελληνική οικονομική πραγματικότητα με πολύ μεγάλη παράδοση, τόσο στον ελληνικό χώρο, όσο και γενικότερα στις μεσογειακές χώρες. Επίσης αποτελεί μία πλουτοπαραγωγική πηγή για την Ελλάδα, ήδη από την αρχαία οικονομική της ιστορία.

Η σημασία που έχει ο τομέας της αλιείας υπερβαίνει την άμεση συμβολή του στο Α.Ε.Π. της χώρας, καθώς συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στη διατήρηση του οικονομικού και κοινωνικού ιστού πολλών παράκτιων και νησιωτικών κοινοτήτων. Ο τομέας της Αλιείας περιλαμβάνει τους κλάδους: της Θαλάσσιας Αλιείας, της Υδατοκαλλιέργειας και της Μεταποίησης & Εμπορίας, οι οποίοι, παρά τα όποια προβλήματα μπορούν να παρουσιάζουν με τα κατάλληλα μέτρα, είτε σε εθνικό, είτε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κοινή Αλιευτική Πολιτική) προοπτικές ανάπτυξης.

Η αλιεία στις λιμνοθάλασσες ήταν και είναι το κύριο χαρακτηριστικό επάγγελμα των κατοίκων των περιοχών γύρω από αυτές, είτε σαν κύρια επαγγελματική δραστηριότητα, είτε σαν δεύτερο επάγγελμα. Ο υγρότοπος που σήμερα ονομάζεται λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού, κατά την αρχαιότητα δέσποζε στην περιοχή αποτελώντας πηγή πλούτου και ανθρώπινης δραστηριότητας. Στο σύμπλεγμα των λιμνοθαλασσών εργάζονται σήμερα περίπου 250 επαγγελματίες αλιείς, ή άτομα που συμπληρώνουν το εισόδημά τους από το ψάρεμα χωρίς να έχουν επαγγελματική άδεια και δραστηριοποιούνται 7 Αγροτικοί Αλιευτικοί Συνεταιρισμοί.

Παρά τα βήματα ανάπτυξης που έχουν γίνει στην περιοχή της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου-Αιτωλικού με το Τοπικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (στο πλαίσιο του ΑΞΟΝΑ 4, του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΑΛΙΕΙΑ 2007-2013 εγκρίθηκε το Τοπικό Πρόγραμμα «Αειφόρος Ανάπτυξη Αλιευτικών Περιοχών» (LEADERΑλιείας) της ΑΙΤΩΛΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΑΕ ΟΤΑ, με τίτλο «Οικοτουριστικές και πολιτιστικές

διαδρομές σε αλιευτικές περιοχές της Αιτωλίας», υπάρχουν μια σειρά από βήματα που πρέπει να γίνουν για να αναπτυχθεί περαιτέρω η αλιεία στην περιοχή (ανάπτυξη υποδομών γύρω από τη λιμνοθάλασσα, ενίσχυση αλιείας μικρής κλίμακας, όπως αυτό προβλέπεται και από την Πράσινη Βίβλο της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής).

ABSTRACT

Key Words: Fisheries, Greek Economy, Marine Fisheries, Aquaculture, Processing & Marketing, European Union, Common Fisheries Policy (CFP), Messolonghi, Etoliko, Lagoon, Fishing Rural Cooperative, evari (place of fishing), Local Development Plan, Ecotourism, Green Paper.

Brief description: Fisheries and aquaculture are a particularly important industry in nowadays Greek economic reality with a long term tradition both in Greece and in the Mediterranean countries. It is also a source of income for Greece since ancient history.

The importance of Fisheries goes beyond its direct contribution to the country's GDP as it contributes significantly to the preservation of the economic and social cohesion of many coastal and island communities. The Fisheries sector is divided in: Marine Fisheries, Aquaculture and Processing & Marketing. These sectors despite various problems that they may have, they appear with great growth potential especially with the appropriate measures either at national or at European Union level (Common Fisheries Policy).

Fishing in the lagoons has been always the main feature of the inhabitants of the areas around them, either as a primary occupation or as a second one. The wetland which is now called the lagoon of Messolonghi-Etoliko in antiquity times dominated the region constituting a source of wealth and human activity. Today in the complex of lagoons are working about 250 professional fishermen, people who supplement their income from fishing without a license and are also currently operating seven Rural Fisheries Cooperatives.

Despite the development steps which have already been taken in the area of Messolonghi-Etoliko Lagoon with the Local Development Plan (Operational Programme Fisheries 2007-2013 approved by the Regional Programme "Sustainable Development for Fisheries Areas" (LEADER Fisheries) of Etoliki DEVELOPMENT SA Local Government, entitled "Ecotourism and cultural paths to fishing grounds of Etolia") there are numerous other steps to be taken in order to further develop fisheries in the area (infrastructure, developments around the lagoon, aid to low scale fisheries as provided by the Green Paper on CFP).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αλιεία αποτελεί έναν κλάδο της οικονομίας, ο οποίος είναι ιδιαίτερα σύνθετος. Τα «αλιεύματα» δεν είναι αποκλειστικά και μόνο τα προϊόντα της αλιείας, όπως τα ψάρια, τα μαλάκια και άλλα, αλλά θεωρούνται γενικότερα τα προϊόντα που προέρχονται από το υδάτινο περιβάλλον (γλυκό νερό ή θαλασινό). Εκτός από την αλιεία, βασική παραγωγική πηγή των αλιευμάτων είναι και οι υδατοκαλλιέργειες, ένας επιμέρους αναπτυσσόμενος κλάδος. Η ανάπτυξη τόσο της αλιείας, όσο και των υδατοκαλλιεργειών, ως αναπτυσσόμενοι κλάδοι της ελληνικής οικονομικής πραγματικότητας, οφείλεται στην γεωμορφολογική ιδιαιτερότητα της Ελλάδας, η οποία έχει επιτρέψει επιχειρηματικές δραστηριότητες, όπως η εγκατάσταση των μονάδων υδατοκαλλιέργειας και η ανάπτυξη της παράκτιας αλιείας.

Ο πληθυσμός της Ελλάδας πλησιάζει τα 11 εκατ. κατοίκους, ενώ η έκταση της φθάνει τις 130,1 χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα. Το γεγονός ότι αναπτύσσονται οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτή της αλιείας οφείλεται σε ορισμένα χαρακτηριστικά στοιχεία της χώρας που την καθιστούν μια κατεξοχήν χώρα στραμμένη προς την θάλασσα. Τα στοιχεία αυτά είναι τα εξής:

Η χώρα διαθέτει τη μεγαλύτερη ακτογραμμή της Ευρωπαϊκής Ένωσης με συνολικό μήκος που ξεπερνάει τα 13.500 χιλιόμετρα. Το 19-20% της συνολικής έκτασης της χώρας αντιστοιχεί σε νησιωτικές περιοχές. Ο νησιωτικός χώρος αποτελεί ένα καθοριστικό στοιχείο για την ανάπτυξη της χώρας. Από τα 3.500 περίπου νησιά, νησίδες και βραχονησίδες σήμερα κατοικούνται τα 116, και έχουν περίπου το 13% του πληθυσμού της Ελλάδος. Το ανάγλυφο των περισσότερων νησιών είναι ορεινό.

Τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας είναι παράκτια. Το 90% του πληθυσμού είναι συγκεντρωμένο κατά μήκος της ακτογραμμής σε πολλές περιοχές της οποίας ο πληθυσμός κατά την θερινή περίοδο δεκαπλασιάζεται. Η Ελλάδα έχει πάνω από 40 λίμνες, οι οποίες καλύπτουν το 0,5% της συνολικής έκτασης (Αναστασιάδου et al.,2012). Παρά την ύπαρξη ενός τέτοιου φυσικού περιβάλλοντος, η παγκοσμιοποίηση, ο ανταγωνισμός από άλλα νησιωτικά κράτη, αλλά και το πλαίσιο που θέτουν οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαμορφώνουν συγκεκριμένο οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις προσπαθούν να εντοπίσουν την ταυτότητα τους, τον

ρόλο τους και τις κατάλληλες πηγές χρηματοδότησης που θα συντελέσουν στην βιωσιμότητα τους.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η δυνατότητα χρηματοδότησης μιας μικρομεσαίας επιχείρησης είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο, το οποίο δύναται να μελετηθεί από πολλές πτυχές, με το σύνολο των ανθρωπιστικών και οικονομοτεχνικών επιστημών να έχουν ασχοληθεί με αυτό. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η χρηματοδότηση αποτελεί εργαλείο ζωτικής σημασίας για την έναρξη ή επέκταση μιας επιχείρησης, καθώς και τις μορφές που μπορεί να πάρει η χρηματοδότηση στο σημερινό περιβάλλον, δηλαδή επιδοτήσεις, δάνεια, εγγυήσεις, μπορούμε να συνειδητοποιήσουμε την δυσκολία μελέτης ενός τέτοιου φαινομένου.

Η μελέτη αυτή εξάγει συμπεράσματα βασισμένα σε βιβλιογραφική έρευνα, επισκόπηση της υπάρχουσας κατάστασης, ιστορική αναδρομή σε πολιτικές και αποτελέσματα, αναγνωρίζοντας τα μεθοδολογικά μειονεκτήματά της - αφού παραγκωνίζεται ο ανθρώπινος παράγοντας. Για τον λόγο αυτό, έχοντας ως σκοπό την ποιοτική έρευνα του φαινομένου, χρησιμοποιήθηκε από τον τομέα των κοινωνικών επιστημών **η μέθοδος της περιπτωσιολογικής μελέτης**, αντιμετωπίζοντας την ερευνόμενη περίπτωση (Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου-Αιτωλικού) ως παραδειγματική, αποκαλυπτική του φαινομένου, όπως αυτό εμφανίζεται σε γενικότερη κλίμακα. Η περιπτωσιολογική μελέτη συνδυάστηκε με την **συμμετοχική παρατήρηση** που βοήθησε την μελετήτρια στην καλύτερη προσέγγιση της εμπειρικής πραγματικότητας. Στο σημείο αυτό μεγάλη προσοχή δόθηκε και στα μειονεκτήματα αυτών των μεθόδων, δηλαδή στη πιθανή μετατροπή του ερευνητή σε «οιονεί συναυτουργό» της κοινωνικής πραγματικότητας αλλά και στη περιορισμένη εμβέλεια των συμπερασμάτων από το δείγμα. Στοχευμένες συνεντεύξεις αποτέλεσαν συμπληρωματικά εργαλεία στα παραπάνω, συμβάλλοντας στη **συγκριτική μελέτη των ευρημάτων**.

Υπήρξε **εκτεταμένη βιβλιογραφική έρευνα** του τομέα της αλιείας και των στοιχείων που την καθιστούν σήμερα βασικό πυλώνα της οικονομίας της χώρας.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός, της παρούσας μελέτης, είναι η ανάδειξη του πλαισίου του τομέα της αλιείας μέσα στο οποίο οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις οφείλουν να αναπτυχθούν και να επιβιώσουν. Η ανασκόπηση της ελληνικής οικονομίας, αλλά και η ανάλυση της κοινής αλιευτικής πολιτικής που έχει ορίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση θέτουν την βάση για την περιπτωσιολογική παρατήρηση της Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου Αιτωλικού. Η πρόσβαση σε σύγχρονα χρηματοδοτικά εργαλεία, η απορρόφησή τους και το αποτέλεσμα στην πραγματική οικονομία είναι θέματα που μέσα από την μικροκλίμακα του παραδείγματος γίνεται προσπάθεια να αναδειχθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΛΙΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1.1 ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η κάθοδος της Ελληνικής Οικονομίας μετά από μια μετά-πολεμική περίοδο εντυπωσιακής ανάπτυξης τριών δεκαετιών, είναι γεγονός. Η απόφαση της Ελλάδας να εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί ορόσημο για την μετέπειτα εξέλιξη της χώρας αρχές της δεκαετίας του 1980 και έπειτα. Διαθρωτικά προβλήματα, παγκοσμιοποίηση, ανταγωνισμός σε όλα τα επίπεδα, αποτέλεσαν θέματα, τα οποία μέσω της εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πολλοί θεώρησαν ότι θα ξεπεραστούν, βλέποντας τους εταίρους σαν ευκαιρία αλλαγής και προσαρμογής στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Ο δημόσιος τομέας αποτελεί ουσιαστικό κομμάτι των οικονομικών μεγεθών, αν αναλογιστεί κανείς ότι ένα μεγάλο ποσοστό (περίπου άνω του 60%) του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος οφείλεται στην δραστηριότητα του δημόσιου τομέα. *«Το δημόσιο έλλειμμα και το χρέος του ευρύτερου δημόσιου τομέα αυξήθηκε από 11,8% το 1960 σε 28,9% το 1980 και εκτινάχθηκε κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαπενταετίας, φθάνοντας σε ποσοστό άνω του 150 %»* (Γ. Κορρές, Α. Κοκκίνου, Γ. Τσομπανόγλου). Οι ιδιωτικές επενδύσεις εκτοπίστηκαν, αφού ο υψηλός δανεισμός του δημόσιου ώθησε τα επιτόκια προς τα άνω και αυξήθηκε έτσι το κόστος του χρήματος.

Πρώτεροι μελετητές (Γ. Κορρές, Α. Κοκκίνου, Γ. Τσομπανόγλου) της Ελληνικής Οικονομίας και των προοπτικών ανάπτυξης αναφέρουν ότι *«Η Ελληνική οικονομία κατά τις δεκαετίες 1950, 1960 και 1970 χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς μεταβολές του Α.Ε.Π.»* παρατηρώντας όμως μη ισότιμη συμμετοχή των επιμέρους περιφερειών στην ανερχόμενη αυτή οικονομική ανάπτυξη.

Η διάρθρωση των βασικών τομέων της Ελληνικής οικονομίας έχουν ως ακολούθως (Κορρές και Χιόνης, 2003):

Ο πρωτογενής τομέας εξαιτίας της μετανάστευσης και της εγκατάλειψης της γης σημείωσε μια χρονική βαθμιαία μείωση στην συνεισφορά του Ακαθάριστου Εθνικού

Προϊόντος και επίσης στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού. Η μικρή ιδιοκτησία και ο τεμαχισμός της ιδιοκτησίας των αγροτικών εκτάσεων σε μικρά κτήματα που δεν ευνοούν την εντατική εκμετάλλευση (περίπου το 50% των αγροτικών εκμεταλλεύσεων έχουν έκταση μικρότερη των 20 στρεμμάτων) είναι τα βασικά προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας. Το 1950 και για να αντιμετωπιστούν τα εμπόδια αυτά εφαρμόζεται το σύστημα του αναδασμού με το οποίο επιχειρήθηκε η αντικατάσταση της πολύ-τεμαχισμένης γης με ενιαία και συνεχή αγροτικά τεμάχια, και επίσης στα πλαίσια του αναδασμού έγινε προσπάθεια για την ανάπτυξη των εγγειοβελτιωτικών έργων, την εφαρμογή νέων τεχνολογικών μεθόδων και την εντατική και πιο αποδοτική καλλιέργεια του εδάφους. Από το 1950 μέχρι σήμερα παρατηρείται σημαντικά αύξηση στην γεωργική παραγωγή και στις συνθήκες διαβίωσης του γεωργικού τομέα. Ωστόσο, το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, τα φτωχά και υποβαθμισμένα εδάφη, η χαμηλή οργάνωση παραγωγής, η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, και η μικρή αποδοτικότητα δεν παύουν να αποτελούν τα μεγάλα διαθρωτικά προβλήματα του γεωργικού τομέα.

Στον δευτερογενή τομέα, η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και η απασχόληση στον συγκεκριμένο τομέα οφείλονται στα διάφορα έργα υποδομής. Μεγάλες δημόσιες επενδύσεις σε βασικά έργα υποδομής, καθώς και μεγάλα επενδυτικά προγράμματα σε βιομηχανικούς τομείς βαριάς βιομηχανίας, όπως χάλυβα, μεταλλεύματα, ναυπηγεία, βοήθησαν την ανάπτυξη της Ελληνικής βιομηχανίας. Πρόβλημα της Ελληνικής βιομηχανίας ήταν και ο μικρός αριθμός των μικρών επιχειρήσεων, η αλλαγή του καθεστώτος του προστατευτισμού (μετά την τελωνιακή Ένωση με την Ευρώπη), η επέκταση του φιλελευθερισμού του εμπορίου και η φανερή αδυναμία των Ελληνικών μικρών επιχειρήσεων, να ανταγωνισθούν συστηματικά τις μεγάλες ξένες επιχειρήσεις και να καλύψουν μέρος της διεθνής ζήτησης. Επιπρόσθετα, η έλλειψη τεχνολογικής υποδομής σε συνδυασμό με την έλλειψη της βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας και η μη-σύνδεση της πανεπιστημιακής έρευνας με την Ελληνική βιομηχανία ήταν από την αρχή ουσιαστικά προβλήματα του δευτερογενούς τομέα. Για την επίλυση των προβλημάτων αυτών οι διάφορες κυβερνήσεις εφάρμοσαν είτε εφαρμόζουν την εξυγίανση και την ιδιωτικοποίηση των προβληματικών επιχειρήσεων, την παροχή κινήτρων για την ανανέωση του τεχνολογικού εξοπλισμού και την δημιουργία έρευνας, την επιμόρφωση των εργαζομένων και των ανώτατων στελεχών των επιχειρήσεων, την σύνδεση της έρευνας στην βιομηχανία με τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά ινστιτούτα.

Οι μεγαλύτερες βιομηχανικές επιχειρήσεις (στην βαριά βιομηχανία) συμπεριλαμβάνουν τους ακόλουθους κλάδους: αλουμινίου, τσιμέντα, χάλυβα, νικέλιο, λιπάσματα, χημικά, πετρέλαιο, χαρτικά, και κατασκευές-ναυπηγεία.

Η συνεισφορά του τριτογενή τομέα στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, καθώς επίσης και στην απασχόληση, αποδεικνύει την αύξηση του ρόλου του τριτογενή τομέα και την “στροφή” της Ελληνικής οικονομίας αρχικά από τον πρωτογενή τομέα, αργότερα στον δευτερογενή τομέα και τελικά στον τριτογενή τομέα. *«Οι μεταφορές και οι επικοινωνίες αυξήθηκαν το 1990 κατά 4% και το 1991 κατά ένα ποσοστό 3% περίπου. Μεγάλη αύξηση σημείωσε και ο τομέας των τραπεζών και των ασφαλειών (εξ’ αιτίας κυρίως των μεγάλων περιθωρίων κέρδους που παρουσίασαν). Εν’ τούτοις το μεγαλύτερο μερίδιο αύξησης του τριτογενούς τομέα οφείλεται στην ραγδαία αύξηση του δημοσίου τομέα καθώς επίσης και στην σημαντική ανάπτυξη του τουριστικού τομέα».* (Κορρές, Κοκκίνου και Τσοπανόγλου, 2010).

Ο Ε. Παπαναγιώτου σε μελέτη του για την Οικονομία (Φυσικοί Πόροι Γεωργία και Περιβάλλον) δεικνύει την σημασία που έχει ο τομέας της αλιείας, υπερβαίνοντας την άμεση συμβολή του στο Α.Ε.Π. της χώρας, καθώς συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στη διατήρηση του οικονομικού και κοινωνικού ιστού πολλών παράκτιων και νησιωτικών κοινοτήτων. Ειδικότερα ο τομέας της Αλιείας, ο οποίος περιλαμβάνει τους κλάδους της Θαλάσσιας Αλιείας, της Υδατοκαλλιέργειας και της Μεταποίησης & Εμπορίας των αλιευτικών προϊόντων συμβάλλει:

- ◆ Στη διατήρηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μεγάλων παράκτιων και νησιωτικών περιοχών,
- ◆ Στην εξασφάλιση ζωικών πρωτεϊνών υψηλής βιολογικής αξίας,
- ◆ Στην αιεφόρο και βιώσιμη αξιοποίηση τοπικών πλουτοπαραγωγικών πόρων,
- ◆ Στην εξασφάλιση θέσεων εργασίας σε σημαντικό αριθμό ατόμων παράκτιων και νησιωτικών περιοχών, στις οποίες δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις,
- ◆ Στην ανάπτυξη κλάδων (όπως της υδατοκαλλιέργειας) που έχουν επιδείξει σημαντικές εξαγωγικές επιδόσεις (μειώνοντας το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο) (Παπαναγιώτου, 2004).

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η αλιεία αποτελεί πυλώνα της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα από τα αρχαία χρόνια. Είναι ένας τομέας που αναπτύχθηκε χάρη στη γεωμορφολογία του Ελλαδικού χώρου και συντέλεσε στη διαμόρφωση τόσο του παραγωγικού, όσο και του αστικού τοπίου της χώρας. Αποτέλεσε βασικό επαγγελματικό κλάδο σε ολόκληρη την Μεσόγειο.

Οι Έλληνες αλιείς εκμεταλλεύονταν παραδοσιακά τα παράκτια θαλάσσια οικοσυστήματα, και σε μικρότερο βαθμό τα εσωτερικά οικοσυστήματα, όπως είναι για παράδειγμα τα ποτάμια και οι λίμνες. Μέχρι και την πρόσφατη ιστορία της, η παράκτια αλιεία αποτελούσε το βασικό άξονα, ενώ η υπερπόντια αλιεία περιοριζόταν μόνο σε μεμονωμένες περιπτώσεις. Ακόμη και σήμερα τα σκάφη του ελληνικού αλιευτικού στόλου, τα οποία αλιεύουν στα παράλια του Ατλαντικού ή στις αφρικανικές ακτές, δεν υπερβαίνουν τα 12. Μεταξύ της παράκτιας αλιείας και της υπερπόντιας υπάρχει μια ενδιάμεση κατηγορία, αυτή της μέσης αλιείας, την οποία συνθέτουν κατά βάση οι τράτες. Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα η μέση αλιεία αποτελεί κατά βάση τον οικονομικό κορμό του κλάδου των αλιέων (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών-Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 2010).

Σε μελέτη των Π. Νάκου και Β. Σκυλογιάννη συναντούμε παράθεση γεγονότων σε χρονολογική σειρά που βοηθούν στην κατανόηση της πορείας της αλιείας μέσα στον χρόνο. Η πρώτη επίσημα οργανωμένη προσπάθεια για τη συλλογή αλιευτικών δεδομένων καθιερώθηκε τον Απρίλιο του 1928 με την ίδρυση της Γενικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας. Η επαγγελματική αλιεία την περίοδο εκείνη ασκούνταν κυρίως με εργαλεία της παράκτιας αλιείας (παραγάδια, δίχτυα, συρτές, καθέτες, γρίπους), την πεζότρατα με κωπήλατες λέμβους και τις τράτες που δεν είχαν μηχανές και η κίνηση τους γινόταν με πανιά (ανεμότρατες). Το γεγονός που συνέβαλε στην ανάπτυξη της ελληνικής αλιείας ήταν η ενσωμάτωση στον ελληνικό πληθυσμό των Ελλήνων προσφύγων από την Μικρά Ασία και τις περιοχές του Πόντου και οι οικονομικές ενισχύσεις από την Κοινωνία των Εθνών, οι οποίες είχαν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός σύγχρονου, για εκείνη την εποχή, αλιευτικού στόλου.

Η οικονομική χρεοκοπία της Ελλάδας (1932) και κυρίως ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος καθυστέρησαν τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής αλιείας και την επανέφεραν

στην κατάσταση που βρισκόταν πριν το 1928. Η χρεωκοπία ανέστειλε τις πρώτες συζητήσεις για την οργάνωση της αλιείας και της έρευνας των αλιευτικών αποθεμάτων, ενώ κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο περίπου το 65%-70% των αλιευτικών σκαφών καταστράφηκαν ή συμμετείχαν στις πολεμικές επιχειρήσεις. Η συστηματική προσπάθεια ανάπτυξης ξεκίνησε την περίοδο 1946-1954 με την οικονομική ενίσχυση από διεθνείς οργανισμούς για την ανασυγκρότηση του αλιευτικού τομέα. Η χρηματοδότηση αυτή στήριξε ουσιαστικά την ανάπτυξη της αλιείας στη μεταπολεμική περίοδο, η οποία σε συνδυασμό με την προσάρτηση των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα (το 1948), επεκτάθηκε σε νέα αλιευτικά πεδία.

Μετά το 1963 ο αλιευτικός τομέας οργανώθηκε στους υποτομείς:

1. Της παρακολούθησης (1963: ίδρυση της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας),
2. Της έρευνας (1965: ίδρυση Ινστιτούτου Ωκεανογραφικών και Αλιευτικών Ερευνών Ελλάδας, σήμερα Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών),
3. Της νομοθεσίας (1966: τεχνικά μέτρα για την αλιεία) και
4. Του δικτύου διανομής αλιευτικών προϊόντων (1965: ίδρυση νέων ιχθυοσκάλων).

Τα παραπάνω γεγονότα, σε συνδυασμό με την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είχαν ως αποτέλεσμα τον έντονο εκσυγχρονισμό της ελληνικής αλιείας και τη ραγδαία αύξηση της παραγωγής την περίοδο 1970-1994. Η αλιεία επεκτάθηκε σε βαθύτερα νερά και σε πιο απομακρυσμένες περιοχές και η διάρκεια της αλιευτικής δραστηριότητας αυξήθηκε τόσο κατά τη διάρκεια της ημέρας (όλο το 24ωρο), όσο και σε ετήσια βάση.

Από την αρχαιότητα, μέχρι και περίπου τις τελευταίες 3 δεκαετίες τα προϊόντα της υδατοκαλλιέργειας αποτελούσαν ένα πολύ μικρό -σχεδόν ασήμαντο- μέρος της συνολικής παραγωγής τροφής για τον άνθρωπο. Με τη πάροδο των αιώνων, την εξέλιξη των κοινωνιών και τη πρόοδο που επιτεύχθηκε με την αγροτική και βιομηχανική επανάσταση, εντάθηκε η “εκμετάλλευση” των πόρων του χερσαίου περιβάλλοντος και υπήρξε σημαντική αύξηση στη παραγωγή αγροκτηνοτροφικών προϊόντων, προς σίτιση του συνεχώς αυξανόμενου πληθυσμού. Κατ’ αντιστοιχία, οι τεχνολογικές εξελίξεις της βιομηχανικής επανάστασης εισέβαλαν σύντομα στο θαλάσσιο περιβάλλον, βοηθώντας το τομέα της αλιείας να περάσει από την παραδοσιακή-περιορισμένης έντασης και

κλίμακας-εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων, στη βιομηχανική και εντατικοποιημένη παραγωγή, καθιστώντας τα αλιευτικά προϊόντα αναπόσπαστο μέρος της διαίτας του σύγχρονου ανθρώπου. Σε ό,τι αφορούσε όμως την συστηματική καλλιέργεια θαλάσσιων και γενικότερα υδρόβιων οργανισμών, η έλλειψη ειδικών επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων καθήλωσε για πολλές δεκαετίες την υδατοκαλλιεργητική παραγωγή στο περιθώριο της συνολικής παραγωγής διατροφικών προϊόντων (Παπουτσόγλου,1996).

Είναι γεγονός πως το ψάρι αποτελεί σημαντική πηγή πρωτεϊνών υψηλής δια-τροφικής αξίας. Γεγονός επίσης παραμένει η επιτακτικότητα εξεύρεσης τροφής για την κάλυψη των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών σίτισης του διευρυνόμενου παγκόσμιου πληθυσμού, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο υπερεκμετάλλευσης ή/και εξάντλησης των φυσικών και βιολογικών πόρων του πλανήτη μας. Συνεπώς η λύση πρέπει να αναζητηθεί περισσότερο στην αύξηση της παραγωγής, για την κάλυψη των αναγκών, παρά στο περιορισμό των αναγκών στα όρια της παραγωγής.

Αναγνωρίζοντας ότι τα τελευταία χρόνια οι εκφορτώσεις της συλλεκτικής αλιείας μειώνονται συνεχώς, ενώ η αύξηση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών πολλών χωρών και η ενίσχυση της τάσης για υγιεινή διατροφή αυξάνουν συνεχώς τη ζήτηση για αλιευτικά προϊόντα σε παγκόσμιο επίπεδο, γίνεται προφανές ότι το κενό που δημιουργείται στις αγορές καλείται να το καλύψει η υδατοκαλλιέργεια. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ (FAO), τη πενταετία 2000-2005 η παγκόσμια κατά κεφαλή φαινόμενη κατανάλωση αλιευτικών προϊόντων ανέβηκε από τα 16 κιλά στα 16.6 κιλά, στο υψηλότερο δηλαδή επίπεδο όλων των εποχών.

Η αύξηση της κατανάλωσης στηρίχθηκε εξ' ολοκλήρου στη διάθεση προϊόντων υδατοκαλλιέργειας, η οποία παρουσίασε συνολική αύξηση περί το 35% , όταν για την ίδια περίοδο η παραγωγή από τη συλλεκτική αλιεία μειώθηκε κατά σχεδόν 2%.

Η υδατοκαλλιέργεια παραμένει ο δυναμικότερα αναπτυσσόμενος κλάδος ζωικής παραγωγής προϊόντων διατροφής. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης από το 1970 ανέρχεται στο 8,8%, όταν για τη συλλεκτική αλιεία ο αντίστοιχος μέσος ρυθμός αύξησης είναι μόλις 1,2% , και 2,8% για τη χερσαία κτηνοτροφία και πτηνοτροφία. Το 1970 η υδατοκαλλιεργητική παραγωγή αποτελούσε μόλις το 4% της παγκόσμιας παραγωγής αλιευμάτων. Τριανταπέντε χρόνια αργότερα η υδατοκαλλιέργεια έφτασε να παράγει το 1/3 αυτής συνολικής παγκόσμιας παραγωγής αλιευμάτων.

Εκτιμάται πως έως το 2030 - μόνο λόγω της αύξησης του παγκόσμιου πληθυσμού - θα απαιτούνται επιπλέον 37εκατομμύρια τόνοι ψαριού ετησίως. Για τη κάλυψη της αγοράς αυτής ο ευρύτερος τομέας της υδατοκαλλιέργειας θα πρέπει να διπλασιάσει τη παραγωγή του μέσα στα επόμενα 20 χρόνια. Αξίζει να τονισθεί ότι σημαντικότερος και αποδοτικότερος κλάδος της υδατοκαλλιέργειας είναι αυτός της ιχθυοκαλλιέργειας. Ήδη σήμερα, περί το 43% των ιχθύων που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση προέρχεται από την ιχθυοκαλλιέργεια, ενώ η αυξανόμενη ζήτηση σε ψάρια τα επόμενα χρόνια αναμένεται να καλυφθεί από την ιχθυοκαλλιεργητική παραγωγή.

Η ιχθυοκαλλιέργεια θεωρείται από τις πλέον φιλικές - προς το ευρύτερο περιβάλλον - πρακτικές παραγωγής προϊόντων διατροφής. Τα προϊόντα της αποτελούν την αποδοτικότερη μέθοδο παραγωγής ζωικής πρωτεΐνης (σχέση χορηγούμενης/ παραγόμενης πρωτεΐνης), ενώ κατ' αναλογία τελικού προϊόντος, η παραγωγή τους απαιτεί λιγότερη χρήση ενέργειας και νερού, σε σχέση με τα εναλλακτικά ή/και ανταγωνιστικά παραγόμενα προϊόντα διατροφής (βοοειδή, χοιρινά, πουλερικά, όσπρια, δημητριακά κλπ.).

Η υδατοκαλλιέργεια αποτελεί την πλέον αειφορική λύση στο παγκόσμιο επισιτιστικό πρόβλημα. Επιπλέον, τα ψάρια ιχθυοκαλλιέργειας -που αποτελούν εξαιρετική πηγή πρωτεϊνών- όταν παράγονται με αρχές και κανόνες ορθής πρακτικής συμβάλλουν ουσιαστικά στη προστασία του περιβάλλοντος (Παπουτσόγλου, 1997).

1.3 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΛΙΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Σημαντικά είναι τα στοιχεία που βρίσκει κανείς για τον αλιευτικό στόλο της χώρας, στοιχεία που δίνουν μια γενικότερη εικόνα της υλικοτεχνικής υποδομής στον εξεταζόμενο τομέα της αλιείας. *«Ο επαγγελματικός αλιευτικός στόλος σύμφωνα με στοιχεία του Κοινοτικού Αλιευτικού Μητρώο αποτελείται το 2010 από 18.269 σκάφη, συνολικής χωρητικότητας 93.387GT και συνολικής ισχύος κινητήρα 537.560 kW, ενώ η μέση ηλικία των αλιευτικών σκαφών είναι τα 26 έτη. Από το σύνολο των αλιευτικών σκαφών της χώρας μας τα 16.818 (92,06% του στόλου) είναι σκάφη μικρής παράκτιας αλιείας με ολικό μήκος <12μ., τα 367 είναι πεζότρατες, τα 302 είναι γρι-γρι, τα 330 είναι μηχανότρατες, ενώ μόλις 2 σκάφη δραστηριοποιούνται σε διεθνή ύδατα. Ο ελληνικός*

στόλος είναι ο πολυπληθέστερος στην Ευρωπαϊκή κοινότητα αλλά από άποψη χωρητικότητας είναι μόλις το 4,6% περίπου του Κοινοτικού» (Π. Νάκος, Β. Σκυλογιάννης).

Ο αλιευτικός στόλος αποτελείται κυρίως από παλαιά σκάφη μικρής χωρητικότητας και υποδύναμης που αλιεύουν παράκτια αποθέματα κατά μήκος των νησιών και της εκτεταμένης ηπειρωτικής ακτογραμμής, καθώς και ορισμένα αποθέματα της Μεσογείου. Η παράκτια αλιεία έχει κυρίως τη μορφή παραδοσιακής οικογενειακής δραστηριότητας που συνδυάζεται και με άλλες ασχολίες, ενώ ασκείται κατά κύριο λόγο από μεγάλης ηλικίας και μη εκπαιδευμένους επαγγελματίες αλιείς. Από το 2000 μέχρι σήμερα ο ελληνικός αλιευτικός στόλος έχει μειωθεί, στα πλαίσια της εφαρμογής της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής, και κυρίως μετά τη μεταρρύθμιση της το 2002, όπου η διαχείριση του κλάδου της αλιείας προσανατολίζεται στην επίτευξη της αειφορίας και της βιώσιμης ισορροπίας μεταξύ της αλιευτικής προσπάθειας και των ιχθυοαποθεμάτων. Κατά την περίοδο 2000-2004, όπου ολοκληρώθηκε η έγκριση οικονομικών ενισχύσεων για αντικαταστάσεις σκαφών, ο ολικός αριθμός σκαφών έχει μειωθεί κατά 7,8%, η ισχύς (kW) κατά 13,5% και η χωρητικότητα (ΘΤ) κατά 12,7%. Τα μεγαλύτερα ποσοστά μείωσης του στόλου παρατηρούνται σε μικρά σκάφη (<12μέτρων) (Παπαδόπουλος et al. ,2012).

Στον τομέα της απασχόλησης διαπιστώνεται σταδιακή μείωση των εργαζομένων στην συλλεκτική αλιεία. Το 2010 οι μόνιμοι απασχολούμενοι στον τομέα της αλιείας (σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος) ήταν περίπου 16.000, ενώ οι εποχιακά απασχολούμενοι φθάνουν τα 8.370 άτομα. Έχει επίσης εκτιμηθεί ότι οι μηχανότρατες απασχολούν περί τα 6 άτομα, τα γρι-γρι περί τα 9 άτομα, τα παράκτια σκάφη 1-2 άτομα και οι πεζότρατες περί τα 3 άτομα. Η μέση ηλικία των αλιέων είναι τα 42 έτη και οι μεγαλύτεροι σε ηλικία αλιείς εργάζονται κυρίως στη μικρή και παράκτια αλιεία. Σε ένα 3% των σκαφών συμμετέχουν και γυναίκες ως αλιεργάτες (1 γυναίκα ανά σκάφος) ενώ τα τελευταία έτη οι γυναίκες συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο και ως πλοιοκτήτες αλιευτικών σκαφών. Σχεδόν στο σύνολό τους οι αλιείς είναι ασφαλισμένοι (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010).

Από οικονομικής απόψεως ο κλάδος της αλιείας είναι ευάλωτος σε διαφορετικούς παράγοντες που αφορούν τόσο την ικανότητα εξασφάλισης ικανοποιητικής παραγωγής

όσο και τις συνθήκες αγοράς. Παροδικές χαμηλές αλιευτικές αποδόσεις, απρόβλεπτες αυξήσεις λειτουργικού κόστους (υψηλές τιμές καυσίμων), προβλήματα που σχετίζονται με την εξεύρεση κατάλληλου έμπειρου προσωπικού επιδεινώνουν την βιωσιμότητα των επαγγελματιών του κλάδου. Η ετήσια παραγωγή αλιευτικών προϊόντων από την συλλεκτική αλιεία είναι σχετικά σταθερή τα τελευταία χρόνια. Η ετήσια παραγωγή αλιευτικών προϊόντων από την συλλεκτική αλιεία για το έτος 2010 ανέρχεται περίπου στους 70.088 τόνους. Η παραγωγή αυτή προέρχεται από:

- ◆ Την Υπερπόντια αλιεία : 1.270 τόνους,
- ◆ Την Μέση αλιεία (μηχανότρατες και γρι-γρι): 45.320 τόνους,
- ◆ Την Μικρή Παράκτια αλιεία (σκάφη <12 μέτρων) : 23.496 τόνους.

Κατά την τελευταία πενταετία διαπιστώνουμε σταθερή συνολική παραγωγή αλιευτικών προϊόντων από την συλλεκτική αλιεία, παρά τη σταδιακή μείωση του αλιευτικού στόλου.

Παρά τις πτωτικές τάσεις του τομέα της Αλιείας, τόσο σε όρους απασχόλησης όσο και όρους αλιευτικού στόλου, ο τομέας παραμένει ισχυρός σε ορισμένες περιοχές. Η αλιευτική δραστηριότητα συγκεντρώνεται σε μεγάλο βαθμό στις νησιωτικές περιοχές της χώρας, αφού οι αμιγώς νησιωτικές περιφέρειες της χώρας (Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη και Ιόνιοι Νήσοι) συγκεντρώνουν το 45% περίπου της συνολικής απασχόλησης στο τομέα της αλιείας. Αν στις περιοχές αυτές συνυπολογιστούν και τα υπόλοιπα νησιά της χώρας, όπως η Εύβοια αλλά και μικρότερα νησιά όπως οι Σπορά-δες, η Σαμοθράκη, η Θάσος και τα νησιά του Αργοσαρωνικού οι νησιωτικές περιοχές της χώρας συγκεντρώνουν περισσότερο από το 60% της συνολικής απασχόλησης (Παπαδόπουλος et al., 2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΑΛΙΕΙΑ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

2.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ

Τα αλιευτικά προϊόντα προερχόμενα από τις αλιευτικές δραστηριότητες του επαγγελματικού αλιευτικού στόλου αποτελούν φυσικούς, ανανεώσιμους και μετακινούμενους πόρους. Η αναπαραγωγή και οι μετακινήσεις αυτών, ενώ δεν ελέγχονται από τον άνθρωπο, εντούτοις επηρεάζονται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα η ρύπανση και η υπεραλίευση που επίδρασαν αρνητικά στα υδάτινα οικοσυστήματα και στα ιχθυαποθέματα. Στο πλαίσιο αυτό τα τελευταία χρόνια ο κλάδος της θαλάσσιας αλιείας αντιμετωπίζει το πρόβλημα της μείωσης των αλιευτικών πόρων, ενώ ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 έχει διαφανεί η ανάγκη λήψης άμεσων και κατάλληλων μέτρων διαχείρισης και διατήρησης αυτών για τις μελλοντικές γενιές. Η διαπίστωση αυτή, εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είχε ως αποτέλεσμα την εφαρμογή μέτρων περιορισμού της αλιευτικής προσπάθειας του αλιευτικού στόλου, ενώ θεσπίστηκαν οι κανόνες της αναθεωρημένης Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής, προκειμένου να διασφαλιστεί μακροπρόθεσμα η βιωσιμότητα του τομέα μέσω της βιώσιμης εκμετάλλευσης των έμβιων υδρόβιων πόρων.

Βασικό στόχο της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής αποτελεί η επίτευξη βιώσιμης εκμετάλλευσης των έμβιων υδρόβιων πόρων στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη (κατά ισόρροπο τρόπο) τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές πτυχές. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μέσω μιας πολυετούς προσέγγισης στη διαχείριση της αλιείας, με την προσαρμογή - αναδιάρθρωση του αλιευτικού στόλου προκειμένου να ευθυγραμμιστεί με τους διαθέσιμους προσβάσιμους πόρους (Μυλωνόπουλος, 2002).

Σε επίπεδο χώρας, η θαλάσσια αλιεία αποτελεί την κύρια δραστηριότητα του τομέα της αλιείας, τόσο από πλευράς όγκου παραγωγής αλιευτικών προϊόντων, όσο και από πλευράς απασχόλησης με ιδιαίτερο κοινωνικό-οικονομικό ρόλο στις νησιωτικές περιοχές και γενικότερα στις ευρύτερες παράκτιες, στις οποίες οι οικονομικές εναλλακτικές λύσεις είναι περιορισμένες. Ο ελληνικός αλιευτικός στόλος συγκρινόμενος με τον υπόλοιπο

κοινοτικό, παρουσιάζει ιδιαιτερότητες που σχετίζονται τόσο με τη δομή του, όσο και με τα αλιευμένα ιχθυοαποθέματα.

Η συλλεκτική αλιεία στη Μεσόγειο είναι πολύ-ειδική και πολύ- συλλεκτική και στην πλειονότητα των περιπτώσεων γίνεται με παραδοσιακές μεθόδους χαμηλής αποδοτικότητας και κεφαλαιοποίησης. Η διαχείριση, επομένως, των αλιευτικών αποθεμάτων είναι αρκετά δυσχερής, πολύπλοκη και δαπανηρή. Η κατάσταση των αποθεμάτων τα τελευταία είκοσι χρόνια παρουσιάζει τάσεις μείωσης, λόγω της σημαντικής εξέλιξης της αλιευτικής τεχνολογίας σε αλιευτικά εργαλεία και άλλα μέσα. Η μείωση της αλιευτικής ικανότητας με την εφαρμογή των κοινοτικών κανονισμών διαχείρισης του αλιευτικού στόλου των κρατών-μελών μειώνει σε κάποιο βαθμό την πίεση στα ιχθυοαποθέματα, μολονότι απαιτείται αρκετός χρόνος εφαρμογής του κάθε διαχειριστικού σχεδίου για να διαπιστωθούν τα πραγματικά αποτελέσματα στους πληθυσμούς των αποθεμάτων. Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα στις ελληνικές θάλασσες είναι περιορισμένες και βασίζονται σε στοιχεία που συγκεντρώνονται στο πλαίσιο ερευνητικών προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους με αποτέλεσμα η γενικότερη πληροφόρηση την οποία έχουμε να είναι ασυνεχής και γεωγραφικά εντοπισμένη (Θεοδώρου, 2004).

Παρόλα τα μειονεκτήματα που υπάρχουν στον τομέα της αλιείας υπάρχουν ευκαιρίες για περαιτέρω βελτίωση του κλάδου. Αυτό θα γίνει με την βελτίωση της διαχείρισης των αλιευτικών πόρων μέσω της προαγωγής περισσότερο επιλεκτικών αλιευτικών τεχνικών, καθώς και με την βελτίωση της γνώσης για την κατάσταση των ιχθυοαποθεμάτων με την ενίσχυση της έρευνας και την εφαρμογή περισσότερο αιεφόρων διαχειριστικών συστημάτων, προκειμένου να εντοπιστούν τα είδη που βρίσκονται σε κίνδυνο. Ακόμη με την βελτίωση και ανανέωση της ηλικιακής πυραμίδας των επαγγελματιών αλιέων και ενίσχυση εισόδου νέων αλιέων στο επάγγελμα, αλλά και με την απόσυρση σκαφών με προτεραιότητα τα παλαιότερα και λιγότερο εξοπλισμένα. Επιπρόσθετα, με την δυνατότητα για εγκατάσταση μέσων προστασίας και ανάπτυξης αλιευτικών πόρων (τεχνητών υφάλων) και για ενέργειες προστασίας ειδών και διαχείρισης βιοτόπων - οικοτόπων. Τέλος με την δημιουργία και την βελτίωση των υποδομών θα βελτιωθούν και οι παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους επαγγελματίες του κλάδου.

2.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

Η έναρξη της υδατοκαλλιέργειας χρονολογείται αιώνες πριν. Στοιχεία από ψάρια που αιχμαλωτίζονταν και μεγάλωναν σε λίμνες και λιμνοθάλασσες συναντώνται πάνω από 2.000 χρόνια πριν, ενώ τοιχογραφίες από τάφους στην αρχαία Αίγυπτο που απεικονίζουν ψάρια τιλάπια να ψαρεύονται από λίμνες, χρονολογούνται από το 2.500 π.Χ. Στην Κίνα, που είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη παραγωγή υδατοκαλλιέργειας, η παράδοση της καλλιέργειας κυπρίνου χρονολογείται το 2.000 π.Χ. Επιπλέον, υπάρχουν ενδείξεις ότι υπήρχαν μεγάλες θαλάσσιες φάρμες στον 6ο αιώνα π.Χ. στον ετρουσκικό πολιτισμό και στα ρωμαϊκά χρόνια λαβράκια, σπαρίδες, μουλίδες και στρείδια καλλιεργούνταν σε λίμνες και λιμνοθάλασσες στην Ιταλία. Τον 12ο αιώνα υπήρξε ανάκαμψη στην υδατοκαλλιέργεια γλυκού νερού στην Κεντρική Ευρώπη. Τον 15ο αιώνα, γινόταν εκτενής ιχθυοκαλλιέργεια, με τον όρο *vallicultura*, στις παράκτιες λιμνοθάλασσες της Αδριατικής, μία παράδοση που παραμένει μέχρι σήμερα και ήταν προάγγελος της μοντέρνας μεσογειακής υδατοκαλλιέργειας.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, η δραστηριότητα αυτή από τις απαρχές της μπορεί να συγκριθεί με τον τρόπο που γίνεται η ιχθυοκαλλιέργεια τα τελευταία 12.000 χρόνια. Με τον ίδιο τρόπο που οι άνθρωποι σταδιακά εξημέρωσαν ζώα και φυτά, πέρασαν από το κυνήγι στην καλλιέργεια, με τον ίδιο τρόπο οι άνθρωποι μεταβαίνουν από το ψάρεμα στην καλλιέργεια των ψαριών στην θάλασσα.

Η υδατοκαλλιέργεια είναι, διεθνώς, ο πιο ραγδαία αναπτυσσόμενος τομέας καλλιέργειας με ετήσιο μέσο όρο αύξησης 8,8% από το 1970, ενώ την ίδια περίοδο η αύξηση της γεωργίας ανέρχεται μόνο στο 2,8%. Το 1970, η ιχθυοκαλλιέργεια αντιπροσώπευε μόνο το 4% της παγκόσμιας παραγωγής θαλασσινών. Σήμερα, πάνω από το 50% της παραγωγής θαλασσινών είναι αποτέλεσμα ιχθυοκαλλιέργειας.

Η καλλιέργεια στη Μεσόγειο προκύπτει από τα διαφορετικά περιβάλλοντα και τις μεθόδους, σε λίμνες, ποτάμια και θάλασσες, σε κλειστά ή σχεδόν κλειστά συστήματα επανακυκλοφορίας και από τη χρήση διεξοδικών και εντατικών μεθόδων. Οι πρωταγωνιστές αυτή της βιομηχανίας ποικίλουν από μικροκαλλιεργητές που προσπαθούν να επιβιώσουν σε υπαίθριες περιοχές μέχρι μεγάλες εταιρείες εμπορίου. Με ελάχιστες

εξαιρέσεις, όλη η παραγωγή της ιχθυοκαλλιέργειας προορίζεται για κατανάλωση από ανθρώπους.

Τα κυριότερα είδη που παράγονται είναι τσιπούρες, σπαρίδες και λαυράκια, πλατύψαρα όπως καλκάνια και γλώσσες, όστρακα, όπως μύδια, στρείδια και αχιβάδες και στις λίμνες και τα ποτάμια, πέστροφες, κυπρίνοι και μουλίδες.

Η Διεθνής Οργάνωση τροφίμων και Γεωργίας εκτιμά ότι μέχρι το 2030, θα χρειαστεί να παραχθούν 37 εκατομμύρια επιπλέον τόνοι θαλασσινών, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες του κοινού. Αυτή η εκτίμηση βασίζεται στην αύξηση που αναμένεται αν υπάρχει στον πληθυσμό και όχι στην αύξηση που αναμένεται να υπάρξει στην κατανάλωση θαλασσινών, η οποία έχει αυξηθεί από τα 9,9 κιλά, κατά μέσο όρο, τη δεκαετία του 1960, σε 19,2 κιλά, το 2012. Η ιχθυοκαλλιέργεια θα χρειαστεί να διπλασιάσει την παραγωγή που έχει αυτή τη στιγμή, ώστε να μπορέσει να καλύψει τις ανάγκες του αυξανόμενου πληθυσμού.

Από τα 2,5 εκατομμύρια τόνου που παράγονται κάθε χρόνο στην Ευρώπη, η Μεσόγειος παράγει μόνο το 11%. Παρ' ολ' αυτά, η παρουσία της μεσογείου είναι από τις πιο δυναμικές στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όσον αφορά την εξέλιξη και την ανάπτυξη των τελευταίων δεκαετιών. Τα τελευταία 10 χρόνια η παραγωγή στη Μεσόγειο είχε άνοδο, κατά μέσο όρο 8% μέχρι το 2008, την ίδια στιγμή που η ιχθυοκαλλιέργεια σε όλη την Ευρώπη έχει παρουσιάσει ετήσια αύξηση της τάξης του 0,37% και όλη η παραγωγή της Ευρώπης, άνοδο 1,7%.

Ο δυναμικός κλάδος της θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας, έχει συμβάλει σημαντικά στην Εθνική Οικονομία της Ελλάδας. Κατά την τελευταία δεκαετία, η εντατική ιχθυοκαλλιέργεια θαλασσινών ειδών έχει αναδειχθεί σε ένα από τους πλέον αναπτυσσόμενους τομείς. Σήμερα η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και της Μεσογείου, στην παραγωγή θαλασσινών ειδών εντατικής εκτροφής, στηριζόμενη τόσο στην αξιοποίηση των ευνοϊκών συνθηκών των ελληνικών θαλασσών, όσο και στη διαρθρωτική πολιτική ενισχύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα θαλασσινά ψάρια αποτελούν το 2ο εξαγωγικό ελληνικό προϊόν στην κατηγορία «τρόφιμα - ποτά». Επιπλέον, η υδατοκαλλιέργεια συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας και στην ανάπτυξη του κοινωνικού ιστού της χώρας με την απασχόληση πολλών οικογενειών στις μονάδες εκτροφής και σε παρεμφερείς δραστηριότητες και με τη

διατήρηση των κατοίκων στις εστίες τους, ιδιαίτερα στις ακριτικές νησιωτικές περιοχές, όπου η υδατοκαλλιέργεια είναι σχεδόν η μοναδική δυνατότητα εργασίας (Παπουτσόγλου, 1997).

Στην Ελλάδα ο κλάδος της ιχθυοκαλλιέργειας έχει μια αξιοσημείωτη επιτυχία, παράγοντας σχεδόν την μισή ποσότητα λαβρακίου και τσιπούρας που εκτρέφονται συνολικά στην περιοχή της Μεσογείου. Είναι σχεδόν αποκλειστικά προσανατολισμένος στις εξαγωγές και παρέχει σήμερα περίπου 10.000 άμεσες θέσεις εργασίας με σταθερή και εποχιακή απασχόληση και περισσότερες από 5.500 έμμεσες σε συγγενικές βιομηχανίες όπως αυτή της παραγωγής ζωοτροφών, της παραγωγής κλουβιών, της επεξεργασίας και των υπηρεσιών υποστήριξης.

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα όπου το 99% του πληθυσμού ζει στα 100χλμ. από την ακτή, ο κλάδος της ιχθυοκαλλιέργειας αποτελεί συχνά την μόνη δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στις απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές. Έχει υπάρξει ένας ουσιαστικός παράγοντας για την βιώσιμη ευημερία σε αυτές τις κοινότητες και μια σημαντική εναλλακτική για τον τουρισμό ως πηγή μακροπρόθεσμης, πλήρους απασχόλησης στην Ελλάδα και την περιοχή της Μεσογείου στο σύνολό της.

Επίσης, έχει σταδιακά αναλάβει το ρόλο του φθίνοντα τομέα της παραδοσιακής αλιείας, διατηρώντας την παραδοσιακή εργασία και τον τρόπο ζωής στα νησιά και τις παράκτιες περιοχές της υπαίθρου. Σε αντίθεση με τη βαθμιαία συρρίκνωση ενός επαγγέλματος που έχει μικρή απήχηση στις νεότερες γενιές, η εργασία στον τομέα της ιχθυοκαλλιέργειας έχει αυξηθεί σταθερά τα τελευταία 10 χρόνια. Η σταθερότητα της εργασίας σε συνδυασμό με ένα σημαντικά υψηλότερο μέσο ετήσιο εισόδημα, έχουν οδηγήσει σε μέση ετήσια αύξηση της απασχόλησης στον τομέα της ιχθυοκαλλιέργειας της τάξης του 4.5% από το 1997.

Ο τομέας έχει τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης στην Ελλάδα παρά το γεγονός ότι έχει πληγεί από την οικονομική κρίση, όσο και πολλοί άλλοι τομείς της οικονομίας. Είναι, από πολλές απόψεις, ένας μικρόκοσμος μερικών από τα μεγαλύτερα ζητήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία: ένα μεγάλο χρέος, ρηχές ικανότητες διαχείρισης και γενικότερου επαγγελματισμού, έλλειψη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και εμπορίου και, φυσικά, υπόκειται σε μια γραφειοκρατία.

Η McKinsey & Co έχει υπολογίσει πως μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια η βιομηχανία στην Ελλάδα θα έχει τη δυνατότητα να προσθέσει 1δισ ευρώ σε Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία και να δημιουργήσει 48 χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει τον τομέα της υδατοκαλλιέργειας, ως έναν από τους πυλώνες της Στρατηγικής της για Γαλάζια Ανάπτυξη. Η Στρατηγική αποσκοπεί στην πλήρωση του εκτιμώμενου ελλείμματος των δεκ. τόνων μεταξύ του επιπέδου κατανάλωσης των θαλασσινών στην ΕΕ και τον όγκο της αιχμαλώτισης από αλιεία μέσα από την ευρωπαϊκή υδατοκαλλιέργεια. Με βάση την τρέχουσα παραγωγικότητα της εργασίας, κάθε ποσοστιαία μονάδα της τρέχουσας ευρωπαϊκής κατανάλωσης θαλασσινών που παράγονται εσωτερικά μέσω υδατοκαλλιέργειας, μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία μεταξύ 3.000 και 4.000 θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης.

Ιδιαίτερα για τη Μεσόγειο, η Πλατφόρμα Τεχνολογίας και Καινοτομίας της Ευρωπαϊκής Υδατοκαλλιέργειας έχει προβλέψει πως ο διπλασιασμός της τρέχουσας παραγωγής μπορεί να προσθέσει, σε οικονομικούς όρους, μια αξία γεωργικών εκμεταλλεύσεων της τάξης των 2.7 δις ευρώ και συνολικά 8 δις ευρώ στην αγορά. Μπορεί να δημιουργήσει επίσης, σε μια συντηρητική εκτίμηση, άλλες 20.000 θέσεις εργασίας.

Τα ίδια στοιχεία που συνέβαλαν στη δυναμική ανάπτυξη αυτού του υποτομέα της ευρωπαϊκής υδατοκαλλιέργειας θα συνεχίσουν να οδηγούν στην ανάπτυξή της στα επόμενα 20 χρόνια, ήτοι τα αναγνωρισμένα οφέλη των ψαριών για την υγεία, μαζί με την θετική εικόνα της Μεσογειακής διατροφής και της παραγωγής της περιοχής. Τα ωκεανογραφικά, κλιματικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής, και ειδικότερα στην περίπτωση της Ελλάδας και της περίπου 13.000 χλμ. ακτογραμμής της, αποτελούν βασικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Ο τομέας της υδατοκαλλιέργειας, ωστόσο, δεν περιορίζεται στην παραγωγή τροφίμων. Η τεράστια ποικιλομορφία και ο πλούτος του περιβάλλοντος των ωκεανών δίνουν πολλές ελπίδες για την ανάπτυξη της γαλάζιας βιοτεχνολογίας. Η θαλάσσια βιοτεχνολογία ορίζεται, ως η χρήση των θαλάσσιων βιολογικών πόρων και ως στόχος ή πηγή βιοτεχνολογικών εφαρμογών. Έχει τη δυνατότητα να παράγει βιώσιμα βιοκαύσιμα, ζωοτροφές και τρόφιμα, πρόσθετα τροφίμων, φάρμακα και καλλυντικά, καθώς και τρόπους για να αποκαταστήσει και να καθαρίσει το περιβάλλον μας (βιοαποκατάσταση).

Η εξερεύνηση της βιοποικιλότητας της θάλασσας βοηθά την ανάπτυξη νέων βιομηχανικών ενζύμων και φαρμακευτικών προϊόντων- παρατηρώντας πως κάποιοι οργανισμοί μπορούν να αντέξουν ακραίες θερμοκρασίες και πιέσεις και να αναπτυχθούν χωρίς φως. Τα φύκια είναι υποσχόμενες πηγές βιοκαυσίμων, χημικές ουσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας και βιοδραστικών ενώσεων.

Ειδικότερα η Μεσόγειος δυνητικά υπόσχεται πολλά για την ανάπτυξη στους τομείς του bioprospecting, στη θαλάσσια βιοτεχνολογία, στη βιομηχανία των φαρμάκων και στην κατηγορία των fine chemicals. Είναι ημίκλειστη με σχετικά υψηλή θερμοκρασία και αλατότητα και εκτιμάται ότι περιέχει μεταξύ 4 % -18 % των θαλάσσιων ειδών στον κόσμο. Η υψηλή βιοποικιλότητα της Μεσογείου, από την άποψη ειδών και οικοτόπων αποτελεί μια τεράστια δυνητική πηγή νέων φαρμάκων, προϊόντων υγείας, nutraceuticals, και καλλυντικών. Η Απλιδίνη, μια ένωση που προέρχεται από τα albicans Μεσογείου *Applidium*, ένα είδος θαλάσσιων ασπόνδυλων, είναι ένας ισχυρός αντικαρκινικός παράγοντας, που περνάει αυτή τη στιγμή κλινικές δοκιμές για μία ποικιλία καρκίνων. Αντιβακτηριακές, αντικές και αντιμυκητιακές ενώσεις έχουν απομονωθεί από φύκια, σφουγγάρια και μαλάκια. Εκτός από τις εφαρμογές που αφορούν την υγεία του ανθρώπου, υπάρχει επίσης μεγάλο δυναμικό για την ανακάλυψη νέων ενζύμων, πολυμερών και βιοϋλικών για βιομηχανικές εφαρμογές.

Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, η οικονομική βιωσιμότητα και η κοινωνική αποδοχή, είναι πλέον γνωστές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η υδατοκαλλιέργεια, τόσο στην Ευρώπη, όσο και παγκοσμίως. Το 2000, το 37% της χερσαίας επιφάνειας της γης ήταν γεωργική γη. Το 70% της επιφάνειας της γης καλύπτεται από ωκεανούς της οποίας λιγότερο από το 5 % χρησιμοποιείται για την παραγωγή τροφίμων. Η δυνατότητα των ωκεανών του πλανήτη για την παροχή τροφίμων στον αυξανόμενο παγκόσμιο πληθυσμό με έναν τρόπο που δεν θα επιβάρυνε περισσότερο πόρους, όπως το νερό και η ενέργεια, είναι τεράστια.

Η συνολική ετήσια παραγωγή από υδατοκαλλιέργειες το 2010 (105.511 τόνοι) ήταν 42 φορές μεγαλύτερη εκείνης του 1986 (2.534 τόνοι) και 1.2 φορές μεγαλύτερη εκείνης του 2000 (86.502 τόνοι). Η ραγδαία αύξηση της παραγωγής οφείλεται κυρίως στις θαλάσσιες καλλιέργειες (από 320 τόνους το 1986 σε 102.497 τόνους το 2010) και ιδιαίτερα στην εντατική εκτροφή τσιπούρας και λαβρακιού. Ακόμη, σημαντική ήταν η συμβολή και των

οστρακοκαλλιιεργειών με έντονη ανάπτυξη στο Θερμαϊκό κόλπο. Ειδικότερα, η ετήσια παραγωγή των θαλασσινών ειδών (τσιπούρα, λαβράκι και νέα είδη) αυξήθηκε κατά 1.5 φορές το 2010 (76.424 τόνοι) σε σχέση με αυτή του 2000 (50.296 τόνοι) και ο αριθμός των ιχθυοπαραγωγικών μονάδων ανήλθε σε 311 το 2010 έναντι των 282 του 2000. Ανάλογη είναι και η πορεία ανάπτυξης των Ιχθυογεννητικών Σταθμών (ΙΧΣ) παραγωγής ευρύαλων ειδών, που εφοδιάζουν με πρώτη ύλη και με απόλυτη επάρκεια τις μονάδες πάχυνσης. Από 36 ΙΧΣ το 2000 και παραγωγή περίπου 193.744.000 ιχθυδίων, το 2010 η παραγωγή άγγιξε τα 300.904.000 ιχθύδια από 39 ΙΧΣ.

Σημαντικές παρουσιάζονται οι προσπάθειες των παραγωγών για τη διεύρυνση των εκτρεφόμενων ειδών. Η ετήσια παραγωγή νέων ευρύαλων ειδών (όπως φαγκρί, μυτάκι, συναγρίδα, σαργός, κ.λπ.) ανήλθε το 2010 περίπου στους 1.411 τόνους και ακολουθήθηκε από αντίστοιχη αύξηση στην παραγωγή ιχθυδίων των ειδών αυτών που έφθασε τα 17.5 εκατ. Επιπλέον, το 2010 υπήρχε παραγωγή 588 τόνων του ερυθρού τόνου. Αυτή η βελτίωση της παραγωγής, ιδιαίτερα σε ορισμένα νέα είδη, δίνει ελπίδες για την αύξηση της ποικιλομορφίας των εκτρεφόμενων ειδών σε θαλασσινά νερά. Οι οστρακοκαλλιέργειες παρουσίασαν επίσης αύξηση από 32.550 τόνους το 2000 στους 37.794 τόνους το 2009 από 577 παραγωγικές μονάδες. Εντούτοις, το 2010 η παραγωγή οστράκων μειώθηκε σε 26.066 τόνους από 553, λόγω παρουσίας βιοτοξιγόνου πλαγκτού. Τέλος, η γαριδοκαλλιέργεια περιορίζεται σε μία μονάδα στο Νομό Έβρου χωρίς ιδιαίτερες παραγωγές λόγω των τεράστιων δυσκολιών που παρουσιάζονται κατά την εκτροφή, ενώ συνεχίζονται οι προσπάθειες στην Κάλυμνο για την ελεγχόμενη παραγωγή σπόγγων.

Τα κυριότερα εκτρεφόμενα είδη ιχθύων στα γλυκά και υφάλμυρα νερά, είναι η πέστροφα, ο κυπρίνος, το χέλι, ο σολομός, ο κέφαλος κ.λπ. Σήμερα λειτουργούν 122 μονάδες γλυκού νερού, των οποίων η παραγωγή ανέρχεται σε 3.015 τόνους. Στη χώρα μας λειτουργούν 72 οργανωμένες εκμεταλλεύσεις λιμνοθαλασσών συνολικής έκτασης 400 χιλιάδων στρεμμάτων με παραγωγή το 2010 περίπου 1.059 τόνων (2,6 κιλά / στρέμμα). Η πλειοψηφία των λιμνοθαλασσών είναι μισθωμένες σε αλιευτικούς συνεταιρισμούς. Ο αριθμός των αλιέων (αγροτοαλιείς) και η αλιευτική παραγωγή σε λίμνες και στα ποτάμια της χώρας φθίνουν συνεχώς. Η παραγωγή από την αλιεία των εσωτερικών υδάτων το 2010 ήταν περίπου 1.000 τόνοι αξίας 2.4 εκατ. ευρώ.

Ο αριθμός των σκαφών, η ιπποδύναμη και η χωρητικότητα τους δεν συμπεριλαμβάνονται στο Κοινοτικό Αλιευτικό Μητρώο. Η εγχώρια κατανάλωση τσιπούρας και λαβρακιού βαίνει αυξανόμενη τα τελευταία χρόνια. Σε 14 κύριες καταναλώτριες χώρες της Ευρώπης, όπως Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία κ.λπ., η συνολική κατανάλωση σε τσιπούρα και λαβράκι ήταν 94.000 τόνοι το 1998, αυξήθηκε σε 157.000 τόνους το 2002 και εκτιμάται να φθάσει τους 251.000 τόνους το 2008. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά την κατανάλωση τσιπούρας και λαβρακιού στους 290.000 τόνους για το έτος 2010. Στο πλαίσιο ενίσχυσης του τομέα εκτός των δράσεων ενίσχυσης των μονάδων (στην κατεύθυνση εκσυγχρονισμού τους), αναλαμβάνονται ενέργειες για την προώθηση της κατανάλωσης, καθώς επίσης και δράσεις καινοτομίας, ενώ γίνονται προσπάθειες κατάδειξης και θέσπισης θαλάσσιων περιοχών που προσφέρουν καταλληλότητα για οργανωμένη ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010).

Παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος της υδατοκαλλιέργειας με στοχευμένες ενέργειες μπορεί να έρθει η διαρκής ανάπτυξη του. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ανάληψη δράσεων κοινού ενδιαφέροντος, όπως δημιουργία ομάδων παραγωγών και συνεργασία των επιχειρήσεων. Ακόμη με μείωση του κόστους παραγωγής και δημιουργία πιο ανταγωνιστικής τιμής προϊόντος, ιδιαίτερα στα νέα είδη, αλλά και με αύξηση της ενημέρωσης και κατανάλωσης μέσω συντονισμένων δραστηριοτήτων και διείσδυση του προϊόντος σε ευρύτερες ομάδες καταναλωτών. Με την βελτιστοποίηση των συνθηκών παραγωγής με στόχο την ευζωία των εκτρεφόμενων οργανισμών, την προστασία του περιβάλλοντος, τη δημόσια υγεία και την ποιότητα του τελικού προϊόντος. Επίσης η βιώσιμη ανάπτυξη του κλάδου θα επέλθει με την μεγαλύτερη δραστηριοποίηση συνεταιριστικών φορέων, αλλά και με δράσεις που συμβάλλουν στην προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος. Τέλος, η συνεργασία των παραγωγικών μονάδων με τα ερευνητικά ιδρύματα κρίνεται επιτακτική για την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων και ιδεών.

2.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Η μεταποίηση και επεξεργασία των αλιευτικών προϊόντων αποτελεί δραστηριότητα άρρηκτα συνδεδεμένη με την αλιεία (ιδιαίτερα τη θαλάσσια αλιεία) και την ακολουθεί

στην άνθηση και το μαρασμό της. Η επίτευξη βιώσιμης ισορροπίας, μεταξύ υδρόβιων πόρων και της εκμετάλλευσής τους, διασφαλίζει και το μέλλον της βιομηχανίας μεταποίησης. Στη χώρα μας η μεταποίηση των αλιευμάτων κατ' αρχάς αναπτύχθηκε σε περιοχές με παράδοση στην αλιεία, με την ανάπτυξη όμως της τεχνολογίας, αλλά και με τη σταθερότητα εφοδιασμού α' ύλης, παρατηρείται επέκταση της δραστηριότητας με δράσεις επεξεργασίας των αλιευμάτων, κύρια κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα με στόχο την κάλυψη της ζήτησης. Οι περιοχές, επομένως, οι οποίες παίζουν περισσότερο σημαντικό ρόλο στον τομέα της μεταποίησης είναι αυτές με παραδοσιακή τεχνογνωσία στη διατήρηση των αλιευμάτων, όπου συνεχίζουν τη δραστηριότητα τους μονάδες με ιστορικό παρελθόν (Καβάλα, Θεσσαλονίκη, Μαγνησία, Εύβοια, Λέσβος), αλλά και περιοχές πλησίον των μεγάλων αστικών κέντρων, (Αττική, Θεσσαλονίκη), οι οποίες είναι σε θέση να εφοδιάζουν γρήγορα την αγορά και έχουν πρόσβαση κοντά στους μεγάλους οδικούς άξονες. Δεν πρέπει όμως να παραγνωρίζονται και οι περιοχές με έντονη υδατοκαλλιεργητική δραστηριότητα (Αιτωλοακαρνανία, Φθιώτιδα, Εύβοια, Αργολίδα, Δωδεκάνησα) στις οποίες παρατηρείται σημαντική παρουσία μονάδων τυποποίησης και εμπορίας, όπως συσκευαστήρια. Στο χάρτη που παρατίθεται φαίνεται η σπουδαιότητα των Νομών της χώρας ανάλογα με τον αριθμό των εγκαταστάσεων μεταποίησης και εμπορίας (Λαγός, 2007).

Η διαχρονική παρακολούθηση των τομέων της κατ' ουσία μεταποίησης και της επεξεργασίας κατά την τρέχουσα δεκαετία δείχνει σταθεροποίηση στην αναλογία περίπου 20% προς 80% σε όγκο παραγωγής (από 40% προς 60%). Ο σύγχρονος τρόπος διαβίωσης, επηρέασε τις διατροφικές συνήθειες του πληθυσμού με αποτέλεσμα να προσαρμοσθεί ο κλάδος και να έχουμε : μετατόπιση των προϊόντων μεταποίησης από διατροφικό συμπλήρωμα σε κύριο πιάτο, μετατροπή των οικογενειακών μονάδων σε οργανωμένες επιχειρήσεις, στροφή των απασχολούμενων από εποχικούς σε μόνιμους και πλέον εξειδικευμένους, με τίμημα όμως τον αριθμό των απασχολούμενων. Από έρευνα κατανάλωσης αλιευτικών προϊόντων στην Ελλάδα προκύπτει μεταξύ άλλων ότι:

- ◆ Τα νοικοκυριά αγοράζουν κατεψυγμένα ψάρια την άνοιξη και το χειμώνα.
- ◆ Τα αστικά νοικοκυριά έχουν μικρότερη πιθανότητα να αγοράσουν αλίπαστα, ξηρά και καπνιστά αλιεύματα σε σχέση με τα αγροτικά νοικοκυριά.

♦ Η αγορά των κονσερβών έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να γίνει το φθινόπωρο, ενώ μεγαλύτερες δαπάνες παρατηρούνται την άνοιξη σε σχέση με τις άλλες εποχές.

Σήμερα στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περί τις 310 (για το 2010) μονάδες επεξεργασίας, μεταποίησης & εμπορίας αλιευτικών προϊόντων. Η παραγωγή του κλάδου μεταποίησης για το 2010, από το πλέον σημαντικό μέρος του συνόλου των μονάδων ανήλθε περίπου στους 59.300 τόνους, αντίστοιχης αξίας περίπου 294 εκ. ευρώ. Η παραγωγή του κλάδου το 2000 ήταν 53.500 περίπου τόνοι, ισοδύναμης αξίας 266 εκ. ευρώ. Διαπιστώνεται σαφώς ότι: κατά τη διάρκεια του 3ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ), η παραγωγή παρουσιάζει συνεχή αυξητική πορεία, οφειλόμενη βεβαίως στην ενίσχυση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας (ΕΠΑΛ), ενώ η αντίστοιχη αξία διατηρείται στα ίδια περίπου επίπεδα, με υψηλές όμως διακυμάνσεις, πράγμα που ερμηνεύεται ως τακτική προσαρμογή στις εκάστοτε απαιτήσεις της αγοράς.

Οι επιχειρήσεις του τομέα απασχολούν περίπου 2.650 άτομα σε μόνιμη ή εποχική σχέση εργασίας. Το εθνικό ισοζύγιο αλιευτικών προϊόντων γενικά είναι αρνητικό (όπως άλλωστε και το κοινοτικό) παρουσιάζοντας για το 2010 έλλειμμα 115.000 τόνων, με εξαίρεση τα νωπά προϊόντα, εξαιτίας της μεγάλης αύξησης των εξαγωγών των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας, που εμφανίζεται με πλεόνασμα 45.000 τόνων. Ο κλάδος της εμπορίας συνίσταται στο δημόσιο δίκτυο 11 ιχθυοσκάλων και στα 77 ιδιωτικά συσκευαστήρια αλλά και 11 κέντρα αποστολής οστράκων (Κ.Α.Ο.). Από τις πρώτες διακινούνται υπό συνθήκες χονδρικής πώλησης κυρίως τα προϊόντα συλλεκτικής αλιείας, και λιγότερο αυτά των υδατοκαλλιεργειών, ενώ τα συσκευαστήρια και τα Κ.Α.Ο. υποστηρίζουν άμεσα ή έμμεσα τις μονάδες υδατοκαλλιέργειας. Ο κλάδος της εμπορίας απαιτεί ριζική υποστήριξη ώστε να ανταποκριθεί περισσότερο στους κανόνες υγιεινής και σύγχρονης εμπορίας, τόσο του δημόσιου τομέα (ιχθυόσκαλες) με τον εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων πρώτης πώλησης, όσο και του ιδιωτικού δικτύου (συσκευαστήρια και ΚΑΟ), ώστε να υποστηρίζουν τη διακίνηση των καλλιεργούμενων ειδών. Ο κλάδος της μεταποίησης δρα αμοιβαία με τις αρχές της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής, ώστε να τηρούνται οι αρχές χρηστής επίδρασης προς το περιβάλλον και να εξασφαλίζεται βιώσιμη ανάπτυξη του κλάδου (Κοδοσάκης, 1998).

Η πρόσβαση στα ύδατα και τους πόρους για εξεύρεση πρώτης ύλης γίνεται βάσει κοινών θεσμοθετημένων αρχών, ο εφοδιασμός της αγοράς συμπληρώνεται με ευνοϊκές διατάξεις

που ενισχύουν την επιχειρηματικότητα βάσει καθορισμένης δασμολογικής πολιτικής, ενώ ο έλεγχος διασφαλίζει την τήρηση ισόρροπων κανόνων για όλους τους εμπλεκόμενους. Για τη βελτίωση των συνθηκών εκφόρτωσης αλιευμάτων και της ασφάλειας και υγιεινής των τροφίμων αναλαμβάνονται προσπάθειες κατασκευής, βελτίωσης και εκσυγχρονισμού των υποδομών (αλιευτικοί λιμένες, αλιευτικά καταφύγια, Ιχθυόσκαλες), ενώ για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και τη βελτίωση της ποιότητας έχουν δοθεί σήματα ποιότητας σε επιχειρήσεις. Στον τομέα δραστηριοποιούνται τρεις αναγνωρισμένες βάσει της Κοινής Οργάνωσης της Αγοράς Οργανώσεις Παραγωγών (Ο.Π), περιοχές: Μαγνησίας, Ημαθίας και Καβάλας. Η κατανάλωση των μεταποιημένων αλιευμάτων τα τελευταία χρόνια δείχνει αυξητικές τάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ

3.1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗΑΛΙΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αλλάξει πολύ σε σχέση με την πρώτη δεκαετία, αυτή του 1981, όταν η Ελλάδα έγινε μέλος. Κομμάτι της αλλαγής έχει η εκτεταμένη διεύρυνση που έγινε το 2004, με δέκα (δέκα) νέα κράτη να μπαίνουν στην Ένωση και με τις επιμέρους προσχωρήσεις της Ρουμανίας, Βουλγαρίας (2007) και της Κροατίας (2013). Τα επίπεδα ανισότητας έχουν σημαντικά αλλάξει έχουν προστεθεί όμως νέα στοιχεία που γίνονται ορατά σε όλες τις πολιτικές. Το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με την ανάγκη ικανοποίησης των αρχών της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ, διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό την πολιτική συνοχής της ΕΕ, στο πλαίσιο της οποίας τίθενται οι ακόλουθοι στόχοι:

- ◆ Μείωση των οικονομικών, κοινωνικών και χωρικών ανισοτήτων.
- ◆ Ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας.
- ◆ Αύξηση της απασχόλησης των Περιφερειών και των Κρατών Μελών της ΕΕ.

Η πολιτική της συνοχής στοχεύει στη μείωση των οικονομικών, κοινωνικών και χωρικών ανισοτήτων, την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας και την αύξηση της απασχόλησης των περιφερειών και κρατών - μελών της ΕΕ. Η πολιτική της συνοχής έχει σημαντική μακροοικονομική επίπτωση, ειδικά στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, όσον αφορά το σύνολο της ΕΕ - 25. Αξιοποιώντας τις δυνατότητες που υπάρχουν σε όλες τις περιοχές, βελτιώνει τη γεωγραφική ισορροπία της οικονομικής ανάπτυξης και αυξάνει τους ρυθμούς της στο σύνολο της ΕΕ. Η πολιτική αυτή συμβάλλει στην υλοποίηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας (ΣτΛ) που το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε το Μάρτιο του 2003 και η οποία περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα στόχων και πολιτικών μέσων για να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση πιο δυναμική και

πιο ανταγωνιστική. Στους στόχους αυτούς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προσέθεσε και την περιβαλλοντική διάσταση.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επαναπροσδιόρισε το Μάρτιο 2005 τις προτεραιότητες για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση, δίνοντας νέα ώθηση στη ΣτΛ. Στο πλαίσιο αυτό, «η Ένωση πρέπει να κινητοποιήσει όλα τα κατάλληλα Εθνικά και Κοινοτικά μέσα - περιλαμβανομένης και της πολιτικής της συνοχής», δεδομένου ότι για να καταστεί δυνατή η εστίαση της στρατηγικής σε νέους στόχους είναι απαραίτητη η προώθηση μιας ανανεωμένης εταιρικής σχέσης μεταξύ των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την πλήρη συνεργασία των φορέων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο 2005 αποφάσισε να δώσει περαιτέρω έμφαση στην Ανταγωνιστικότητα και συγκεκριμένα στην έρευνα και καινοτομία μέσω της αύξησης και της συγκέντρωσης των πόρων της Συνοχής σε επενδύσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας. Στην κατεύθυνση αυτή, αποφασίστηκε ότι το 60% των δαπανών για το στόχο «Σύγκλιση» και το 75% των δαπανών για το στόχο «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» πρέπει να διατεθεί για την προώθηση των νέων προτεραιοτήτων της ΕΕ (Μυλωνόπουλος, 2012).

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα καθιέρωσε από 1-1-2003, τη νέα Κοινή Αλιευτική Πολιτική με τον αριθ.2371/2002 Καν(ΕΚ) του Συμβουλίου, με κύριο στόχο την επίτευξη βιώσιμης εκμετάλλευσης των έμβιων υδρόβιων πόρων και της υδατοκαλλιέργειας στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη κατά ισόρροπο τρόπο τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές πτυχές. Για τον σκοπό αυτό εφαρμόζεται μια προληπτική προσέγγιση λαμβάνοντας μέτρα που έχουν ως στόχο τη προστασία και τη διατήρηση των έμβιων υδρόβιων πόρων, τη λήψη μέτρων για την βιώσιμη εκμετάλλευση τους και την ελαχιστοποίηση της επίπτωσης των αλιευτικών δραστηριοτήτων στα θαλάσσια οικοσυστήματα.

Η Κοινή Αλιευτική Πολιτική (ΚΑΛΠ) καλύπτει δραστηριότητες διατήρησης, διαχείρισης και εκμετάλλευσης των έμβιων υδρόβιων πόρων, την υδατοκαλλιέργεια και τη μεταποίηση και εμπορία προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, κατά το μέτρο που οι δραστηριότητες αυτές πραγματοποιούνται στο έδαφος κρατών μελών, σε κοινοτικά ύδατα ή από κοινοτικά αλιευτικά σκάφη ή υπηκόους κρατών μελών. Η ΚΑΛΠ κατευθύνεται από τις ακόλουθες αρχές ορθής διαχείρισης:

- ◆ Σαφή ορισμό των ευθυνών σε κοινοτικό, εθνικό και τοπικό επίπεδο.
- ◆ Διαδικασία λήψης αποφάσεων που θα στηρίζεται σε έγκυρες επιστημονικές συμβουλές.
- ◆ Ευρεία συμμετοχή των ενδιαφερομένων σε όλα τα στάδια της πολιτικής.
- ◆ Συνοχή με άλλες κοινοτικές πολιτικές ιδίως με περιβαλλοντικές κοινωνικές, περιφερειακές, αναπτυξιακές πολιτικές και πολιτικές προστασίας της υγείας και του καταναλωτή.

Για την επίτευξη των στόχων της νέας ΚΑΛΠ προβλέπεται η εφαρμογή μίας δέσμης συνεκτικών μέτρων που αφορούν:

1. Τη διατήρηση, διαχείριση και εκμετάλλευση των έμβιων υδρόβιων πόρων.
2. Στον περιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της αλιείας.
3. Τους όρους πρόσβασης σε ύδατα και πόρους.
4. Τη διαρθρωτική πολιτική και τη διαχείριση της αλιευτικής ικανότητας του στόλου.
5. Τον έλεγχο και την εφαρμογή.
6. Την υδατοκαλλιέργεια.
7. Την κοινή οργάνωση αγορών.
8. Τις διεθνείς σχέσεις.

Η εφαρμογή των κατευθύνσεων της ΚΑΛΠ, εξειδικεύεται στη Μεσόγειο θάλασσα με το κανονιστικό πλαίσιο των μέτρων διαχείρισης της Μεσογείου, κανονισμός αριθ. 1967/20064 .

3.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ

Κλάδος Θαλάσσιας Αλιείας

Η θαλάσσια αλιεία αποτελεί για τη χώρα μας την κύρια δραστηριότητα του τομέα της αλιείας (Θαλάσσια Αλιεία - Υδατοκαλλιέργειες - Εμπορία και Μεταποίηση), τόσο από πλευράς όγκου παραγωγής αλιευτικών προϊόντων, όσο και από πλευράς απασχόλησης. Ο κοινωνικοοικονομικός ρόλος του τομέα της αλιείας στις νησιωτικές και υποβαθμισμένες οικονομικά παράκτιες περιοχές, αλλά και γενικότερα στο σύνολο των παράκτιων περιοχών της χώρας, είναι αδιαμφισβήτητος. Στρατηγικός στόχος του τομέα είναι η επίτευξη διαρκούς ισορροπίας μεταξύ των αλιευτικών πόρων και των αντίστοιχων αλιευτικών δραστηριοτήτων, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την οικονομική βιωσιμότητα του κλάδου, σύμφωνα με τις αρχές της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής.

Οι γενικοί στόχοι ανάπτυξης της αλιείας είναι οι εξής:

Ανταγωνιστικός και βιώσιμος κλάδος: Η δημιουργία ανταγωνιστικού και οικονομικά βιώσιμου κλάδου θαλάσσιας αλιείας θα διασφαλίσει επαρκές επίπεδο διαβίωσης στους απασχολούμενους στον κλάδο, θα μειώσει τις συγκρούσεις μεταξύ των διάφορων αλιευτικών εργαλείων, ενισχύοντας συγχρόνως τα συμφέροντα των καταναλωτών. Η προσπάθεια αυτή πρέπει να συμβαδίζει με το κοινοτικό δίκαιο, λαμβανομένου υπόψη ότι τα κράτη μέλη πιθανόν να επιθυμούν να βοηθήσουν τις αλιευτικές επιχειρήσεις, παρέχοντας κρατική ενίσχυση, πάντοτε όμως υπό τους όρους των ισχυουσών γραμμών διάσωσης και αναδιάρθρωσης της ΕΕ.

Υψηλότερες αλιευτικές αποδόσεις: Η επίτευξη της αειφόρου αλιείας θα περιορίσει τον ρυθμό αλίευσης σε χαμηλότερα επίπεδα, ενισχύοντας τα ιχθυοαποθέματα και αυξάνοντας μακροπρόθεσμα το εισόδημα των αλιέων. Η αλίευση προκαλεί σχετική πίεση στα αποθέματα και επιταχύνει την αλιεία τους, η οποία με τη σειρά της αναγκάζει την αύξηση της αλιευτικής προσπάθειας, περιορίζοντας τα κίνητρα για τήρηση των κανόνων διαχείρισης της αλιείας και οδηγώντας σε μικρότερες αποδόσεις και έσοδα για τους αλιείς.

Ενίσχυση του κοινωνικού-οικονομικού ρόλου: Η αλιεία ενισχύει την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών της χώρας.

Εκμετάλλευση των δυνατοτήτων των θεσμικών πλαισίων: Ο εκσυγχρονισμός του εθνικού πλαισίου με τη σύγχρονη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που ενισχυτικά παρέχει το κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο, θα βοηθήσει την ανάπτυξη της αλιείας.

Στο πλαίσιο των παραπάνω στρατηγικών στόχων καθορίζονται και οι ακόλουθοι ειδικοί στόχοι:

- ◆ Επίτευξη βιώσιμης ισορροπίας μεταξύ των αλιευτικών πόρων και της εκμετάλλευσής τους (οικολογική προσέγγιση της αλιείας).
- ◆ Ενίσχυση της παράκτιας αλιείας μικρής κλίμακας
- ◆ Αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμός του αλιευτικού στόλου (ασφάλεια, συνθήκες εργασίας, υγιεινής και ποιότητας των προϊόντων, ενεργειακής αποδοτικότητας και της επιλεκτικότητας).
- ◆ Προστασία και διατήρηση των αλιευτικών πόρων (προληπτική και περιβαλλοντική προσέγγιση)
- ◆ Ενίσχυση του εξαρτώμενου από την αλιεία πληθυσμού στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές.
- ◆ Βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης των εργαζομένων στη θαλάσσια αλιεία.
- ◆ Ανάπτυξη των δεξιοτήτων των απασχολούμενων στον κλάδο της θαλάσσιας αλιείας.
- ◆ Ενίσχυση της εμπορίας των αλιευμάτων προς όφελος των αλιέων.
- ◆ Δημιουργία των αλιευτικών υποδομών για την εξυπηρέτηση των αλιευτικών σκαφών και της εμπορίας αλιευμάτων.
- ◆ Κωδικοποίηση αλιευτικής νομοθεσίας, (αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου, επικαιροποίησή του σύμφωνα με τα δεδομένα και τις σύγχρονες ανάγκες της αλιείας της χώρας)

♦ Καθορισμός όρων και προϋποθέσεων διενέργειας αλιείας στα διεθνή ύδατα ως και στα ύδατα ξένων χωρών.

Για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι επιτυχώς, πρέπει να υλοποιηθούν μέσω των παρακάτω μέτρων:

1. Μείωση της αλιευτικής ικανότητας του στόλου βάσει σχεδίων προσαρμογής της αλιευτικής προσπάθειας, με ή χωρίς οικονομική ενίσχυση. (Εθνικά σχέδια παροπλισμού, απόσυρση σκαφών κατά προτεραιότητα).
2. Επενδύσεις στον αλιευτικό στόλο με ή χωρίς οικονομική ενίσχυση στα πλαίσια των κοινοτικών κανονισμών για τον εκσυγχρονισμό του αλιευτικού στόλου.
3. Ενίσχυση νέων αλιέων για την πρώτη αγορά ενεργού αλιευτικού σκάφους, καθώς και για την εκπαίδευσή τους.
4. Βελτίωση της διαχείρισης και έλεγχου των όρων πρόσβασης σε καθορισμένες ζώνες αλιείας.
5. Οργάνωση της εμπορίας της αλιευτικής παραγωγής της μικρής παράκτιας αλιείας, ενισχύοντας τους συλλόγους ευρύτερων γειτονικών περιοχών
6. Προώθηση σε εθελοντική βάση της μείωσης της αλιευτικής προσπάθειας για τη διατήρηση αλιευτικών πόρων σε κλειστούς κόλπους.
7. Ενίσχυση χρήσης τεχνολογικών καινοτομιών και ενίσχυση χρήσης νέων αλιευτικών τεχνικών, οι οποίες στοχεύουν στην αλιεία ιχθύων τα οποία βρίσκονται σε κατάσταση υποαλίευσης.
8. Βελτίωση επαγγελματικών δεξιοτήτων και κατάρτιση σε θέματα ασφαλείας.
9. Επενδύσεις στην οργάνωση της διακίνησης των προϊόντων της αλιείας από μέρους των παραγωγών σε τοπικό επίπεδο.
10. Επενδύσεις στην κατασκευή αλιευτικών λιμένων και καταφυγίων για τη βελτίωση των προσφερόμενων στους αλιείς υπηρεσιών, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη

μείωση του κόστους των λειτουργικών εξόδων της αλιείας και στην αύξηση της ποιότητας των διακινούμενων αλιευτικών προϊόντων.

11. Ανάπτυξη παράκτιων περιοχών με την εφαρμογή προγραμμάτων τουριστικής αλιείας ή οικοτουρισμού.

12. Προώθηση της έρευνας προκειμένου να υποστηριχθεί η λήψη διαχειριστικών μέτρων αλιείας σε διάφορες περιοχές.

Κλάδος Υδατοκαλλιέργειας

Η αειφόρος ανάπτυξη, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των παραγόμενων προϊόντων και των επιχειρήσεων και η διασφάλιση της βιωσιμότητας του κλάδου (οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα) είναι και εδώ οι στρατηγικοί στόχοι. Οι γενικοί στόχοι ανάπτυξης της υδατοκαλλιέργειας είναι οι εξής:

- ◆ Η αύξηση της παραγωγής και η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων της υδατοκαλλιέργειας, των συνθηκών εργασίας, της υγιεινής και της υγείας των ανθρώπων ή των ζώων, καθώς και του περιβάλλοντος μέσω της ενίσχυσης των επενδύσεων για την κατασκευή, την επέκταση, τον εξοπλισμό και τον εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων παραγωγής.
- ◆ Η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση της φύσης και της γενετικής ποικιλότητας μέσω της χρήσης παραγωγικών μεθόδων υδατοκαλλιέργειας που συμβάλλουν προς την κατεύθυνση αυτή, μέσω της χορήγησης αντισταθμίσεων.
- ◆ Αναβάθμιση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και εξασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος
- ◆ Η βελτίωση της δημόσιας υγείας και της υγείας των ζώων στο κλάδο της υδατοκαλλιέργειας, μέσω της χορήγησης αποζημιώσεων.
- ◆ Τεχνολογική αναβάθμιση των συστημάτων παραγωγής με εφαρμογή καινοτόμων δράσεων, σύγχρονων συστημάτων παρακολούθησης και διάθεσης, καθώς και εντατικών ελέγχων.

- ◆ Αύξηση της παραγωγής και διεύρυνση των παραγόμενων ειδών, όπως ορίζουν οι τάσεις ζήτησης των καταναλωτών.
- ◆ Εφαρμογή μεθόδων που μειώνουν ουσιαστικά τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον σε σύγκριση με τις συνήθεις πρακτικές στον τομέα της υδατοκαλλιέργειας.
- ◆ Εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων με προτεραιότητα ενισχύσεων στις πολύ μικρές και μικρές.
- ◆ Διασφάλιση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας, δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και εξασφάλιση ισοτιμίας των δύο φύλων αλλά και βελτίωση των συνθηκών εργασίας και ασφάλειας των εργαζομένων.
- ◆ Στήριξη και περαιτέρω ανάπτυξη των υποβαθμισμένων και μειονεκτικών περιοχών της χώρας.
- ◆ Ορθολογική εκμετάλλευση των εσωτερικών υδάτων.
- ◆ Στήριξη των παραδοσιακών μεθόδων υδατοκαλλιέργειας.
- ◆ Δημιουργία Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης της Υδατοκαλλιέργειας.
- ◆ Διατήρηση της κυρίαρχης θέσης της Ελλάδας στον κλάδο της υδατοκαλλιέργειας.

Για την πραγματοποίηση των παραπάνω στόχων θα ληφθούν μέτρα στον κλάδο της υδατοκαλλιέργειας που θα σχετίζονται με :

1. Τη μετεγκατάσταση υφιστάμενων μονάδων πάχυνσης σε πλωτές εγκαταστάσεις σε νέες θέσεις (έξω από κλειστούς κόλπους), όπου θα δια-σφαλίζεται η προστασία του περιβάλλοντος, η παραγωγική αποτελεσματικότητα και η οικονομική βιωσιμότητα, καθώς και θα αποφεύγονται συγκρούσεις με άλλες δραστηριότητες όπως ο τουρισμός.
2. Την ίδρυση νέων αλλά και την επέκταση των υφιστάμενων μονάδων και ιχθυογεννητικών σταθμών, κυρίως σε είδη με καλές προοπτικές εμπορίας. Σε ό,τι αφορά στα είδη γλυκού νερού μπορούν να ιδρυθούν μονάδες εκτροφής ψαριών γλυκού νερού σε πλωτές εγκαταστάσεις εντός λιμνών και μονάδες που λειτουργούν με κλειστό κύκλωμα νερού.

3. Τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων μονάδων, με ιδιαίτερη έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, της ασφάλειας, των συνθηκών εργασίας, της υγιεινής και της υγείας των ανθρώπων ή των ζώων, καθώς και στην αναβάθμιση της οργανωτικής και διοικητικής δομής και στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών και σύγχρονων εξοπλισμών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών για τον έλεγχο των περιβαλλοντικών παραμέτρων και για την προστασία από τους άγριους θηρευτές.
4. Τη στήριξη των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων μέσω χορήγησης ενίσχυσης αλλά και μέσω πριμοδότησης με αυξημένο ποσοστό επιδότησης.
5. Τον εκσυγχρονισμό λιμνοθαλασσών με τη διατήρηση των παραδοσιακών μεθόδων λειτουργίας και την περιβαλλοντική αναβάθμισή τους.
6. Την εντατική εκτροφή νέων ειδών υδρόβιων οργανισμών που χαρακτηρίζονται από καλές προοπτικές εμπορίας, ταχεία ανάπτυξη και από δυνατότητα δημιουργίας νέων εμπορικών προϊόντων αυξημένης προστιθέμενης αξίας (π.χ. φιλετοποίηση).
7. Την εκτροφή των ειδών σε διαφορετικό εμπορεύσιμο μέγεθος ανάλογα με τη ζήτηση της αγοράς προορισμού και με προγραμματισμό της παραγωγικής διαδικασίας, ώστε να υπάρχει δυνατότητα διάθεσης του προϊόντος καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, σε συνδυασμό με τη διευκόλυνση της μεταποίησης του.
8. Πιλοτικές μονάδες, στις οποίες θα εφαρμόζονται καινοτόμες τεχνολογίες και μέθοδοι αναπαραγωγής και εκτροφής των υδρόβιων οργανισμών, οι οποίες αποδεδειγμένα έδωσαν ενθαρρυντικά ερευνητικά αποτελέσματα.
9. Την ενθάρρυνση της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας σε προβληματικές περιοχές της χώρας (παραμεθόριες, νησιωτικές, μειονεκτικές περιοχές της χώρας κ.λπ.).
10. Τη χρησιμοποίηση νέων μορφών ενέργειας στις χερσαίες εγκαταστάσεις των μονάδων υδατοκαλλιέργειας.
11. Τη χορήγηση αντιστάθμισης για τη χρήση παραγωγικών μεθόδων υδατοκαλλιέργειας που συμβάλλουν στην προστασία και στη βελτίωση του περιβάλλοντος, καθώς και στη διατήρηση της φύσης.

12. Σύγχρονες μεθόδους που αφορούν στη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων για την υδατοκαλλιέργεια.
13. Την εντατικοποίηση των ελέγχων για την τήρηση των περιβαλλοντικών όρων και τον έλεγχο της ποιότητας του νερού στο χώρο παραγωγής.
14. Την ενθάρρυνση και οικονομική ενίσχυση της δημιουργίας φορέων διαχείρισης των ΠΟΑΥ και θεσμοθέτηση της δημιουργίας και λειτουργίας αυτών των περιοχών.
15. Τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου που αφορά στην αδειοδότηση, εγκατάσταση και λειτουργία μονάδας υδατοκαλλιέργειας.
16. Την προώθηση βιολογικών ή οικολογικών προϊόντων.
17. Την ενθάρρυνση δημιουργίας ομάδων παραγωγών στον κλάδο της υδατοκαλλιέργειας.
18. Τη δια βίου εκπαίδευση των απασχολούμενων στο κλάδο της υδατοκαλλιέργειας.
19. Την απόκτηση πιστοποιητικών ISO καθώς και την εφαρμογή συστημάτων διασφάλισης ποιότητας του προϊόντος.
20. Την εκπόνηση αναλύσεων των προοπτικών της αγοράς για τα είδη υδατοκαλλιέργειας και τη λήψη μέτρων για την αποφυγή πλεονασματικής παραγωγικής ικανότητας.
21. Τη στήριξη της κατανάλωσης προϊόντων υδατοκαλλιέργειας μέσω ενεργειών προώθησης.
22. Την αποζημίωση οστρακοκαλλιεργητών για τυχόν προσωρινή αναστολή της συλλογής εκτρεφόμενων μαλακίων.
23. Χρηματοδότηση για τον έλεγχο και την εξάλειψη νόσων στην υδατοκαλλιέργεια.

Κλάδος Εμπορίας και Μεταποίησης Αλιευτικών Προϊόντων

Στρατηγικός στόχος για τον κλάδο της μεταποίησης και εμπορίας αλιευτικών προϊόντων, είναι η αειφόρος ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρήσεων και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρησιακών δομών, ώστε να επωφεληθεί ο κλάδος με τα

μέγιστα μακροπρόθεσμα επιχειρηματικά και κοινωνικά οφέλη. Οι γενικοί στόχοι για την ανάπτυξη της εμπορίας και μεταποίησης αλιευτικών προϊόντων είναι η αύξηση της παραγωγής, ιδίως με παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας, η βελτίωση των συνθηκών εργασίας, των συνθηκών δημόσιας υγείας και υγιεινής και μείωση των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον. Ειδικότερα οι γενικοί στόχοι είναι οι εξής:

- ◆ Επιδίωξη της ανταγωνιστικότητας μέσα από την ανασυγκρότηση του παραγωγικού ιστού και την αύξηση της παραγωγικότητας, στη κατεύθυνση της παραγωγής προϊόντων που ενσωματώνουν γνώση, τεχνολογία και περιβαλλοντική μέριμνα.
- ◆ Παροχή νέων προϊόντων, υψηλής προστιθέμενης αξίας, στον καταναλωτή.
- ◆ Βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας, ώστε να προσδίδεται η μεγαλύτερη δυνατή αξία στα αλιεύματα με περιορισμό των απωλειών και απορρίψεων.
- ◆ Ενθάρρυνση της χρησιμοποίησης προϊόντων που είναι χαμηλής ζήτησης.
- ◆ Ωθηση ώστε να καταστεί μεγαλύτερη δυνατή η ποσότητα προϊόντων, κατάλληλη για ανθρώπινη κατανάλωση.
- ◆ Ανάπτυξη καινοτόμων δυνατοτήτων που προβλέπουν υψηλής ποιότητας πρότυπα που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του κοινού για τα προϊόντα αλιείας και υδατοκαλλιέργειας.
- ◆ Βελτίωση του εφοδιασμού της αγοράς με προϊόντα αλιείας και υδατοκαλλιέργειας.
- ◆ Σύγχρονη πολιτική διάθεσης των αλιευμάτων στο εμπόριο με την ανάπτυξη τοπικών εγκαταστάσεων μεταποίησης και εμπορίας.
- ◆ Βελτίωση των συνθηκών διακίνησης με την ενθάρρυνση της τήρησης κανόνων υγιεινής.
- ◆ Βελτίωση των συνθηκών εμπορίας δημοσίων εγκαταστάσεων με στόχο την παροχή αυξημένων δυνατοτήτων εμπορίας στο συναλλασσόμενο κοινό.

Για την επίτευξη των στόχων που αναφέρθηκαν, πρέπει να ληφθούν τα παρακάτω μέτρα:

1. κατασκευή νέων παραγωγικών μονάδων μεταποίησης αλιευτικών προϊόντων και εγκατάσταση νέων γραμμών παραγωγής, ιδιαίτερα αυτών που θα στοχεύουν σε προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, τα οποία θα μπορούν να ανταγωνιστούν τα παραγόμενα των τρίτων χωρών.
2. Παρουσίαση επώνυμου προϊόντος στην αγορά με ταυτότητα και προβολή των ποιοτικών προτύπων των μεταποιητικών μονάδων.
3. Εγκατάσταση κατάλληλου εξοπλισμού σε σκάφη για ελαφριάς μορφής μεταποίηση, τυποποίηση και εμπορία, ώστε να αξιοποιηθεί το συγκριτικό πλεονέκτημα του ελληνικού αλιευτικού στόλου που αλιεύει και εκφορτώνει την παραγωγή του εντός 24-48 ωρών κατά μέσο όρο.
4. Διαφοροποίηση των παραγόμενων προϊόντων προκειμένου να καλύπτονται όλα τα εξελισσόμενα καταναλωτικά πρότυπα.
5. Περιβαλλοντική μέριμνα για την αδρανοποίηση και αξιοποίηση των στερεών αποβλήτων.
6. Κατασκευή νέων εγκαταστάσεων εμπορίας για τη βελτίωση του συστήματος διακίνησης των αλιευτικών προϊόντων.
7. Βελτίωση και ολοκλήρωση της κατασκευής μονάδων συσκευασίας αλιευτικών προϊόντων, ιδιαίτερα των προϊόντων της υδατοκαλλιέργειας, προκειμένου το σύνολο της παραγωγής, να διακινείται μέσω εγκεκριμένων εγκαταστάσεων, με έμφαση σε θέματα ποιότητας και υγιεινής.
8. Εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων εμπορίας για τη βελτίωση των συνθηκών διακίνησης και υποστήριξη της χονδρικής πώλησης σύμφωνα με σύγχρονες μεθόδους και έγκριτες διαδικασίες υγιεινής.
9. Ενθάρρυνση της δια βίου εκπαίδευσης των εργαζομένων στον κλάδο, με έμφαση στην ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση.
10. Βελτίωση της τροφοδοσίας των βιομηχανικών μονάδων με πρώτες ύλες προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις ημέρες υπερπροσφοράς.

11. Βελτίωση των αποθηκευτικών χώρων, πρώτης ύλης και τελικού προϊόντος με σύγχρονο απογραφικό έλεγχο και μηχανογραφική υποστήριξη για την ιχνηλασιμότητα του προϊόντος μέχρι τον τελευταίο καταναλωτή.
12. Υποστήριξη για τη βελτίωση των διαδικασιών logistics και των συγχρόνων τρόπων παρακολούθησης και διακίνησης των προϊόντων τους, ώστε να εξισορροπηθεί η επιβάρυνση των κοστολογίων και της οργανωτικής δομής των επιχειρήσεων εξαιτίας της πληθώρας παραγόμενων προϊόντων και δικτύου διανομών.
13. Προώθηση της κατανάλωσης και του μάρκετινγκ, ιδιαίτερα με διαφήμιση και ενημέρωση του καταναλωτή για τις μορφές των προϊόντων , την ποιότητα τους και τη διατροφική τους αξία.
14. Υποστήριξη του κλάδου μέσω του νομικού και επιχειρηματικού πλαισίου, δεδομένου ότι με τη διεύρυνση ανοίγονται νέες αγορές και αυξάνονται οι επιχειρηματικές προκλήσεις.
15. Επιδίωξη αύξησης της κατά κεφαλή κατανάλωσης ώστε να περιοριστούν οι αρνητικές πτυχές της εποχικότητας.
16. Εκπόνηση μελετών κατανάλωσης ανά είδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΑΛΙΕΙΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ-ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΣΤΗ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ-ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ

Η αλιεία στις λιμνοθάλασσες ήταν και είναι η κύρια χαρακτηριστική ασχολία των κατοίκων των περιοχών γύρω από αυτές, είτε ως βασική βιοποριστική επαγγελματική δραστηριότητα, είτε ως δεύτερο επάγγελμα. Ο υγρότοπος, που σήμερα ονομάζεται λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού, κατά την αρχαιότητα δέσποζε στην περιοχή, αποτελώντας πηγή πλούτου και ανθρώπινης δραστηριότητας.

Το δέσιμο της ζωής της πόλης με τη λιμνοθάλασσα και τη συμπεριφορά των οργανισμών της εκφράστηκε ακόμα και στο κορυφαίο γεγονός της ιστορίας της, στην έξοδο του Μεσολογγίου το 1826. Το γεγονός ότι το Μεσολόγγι «έπεσε» τον Απρίλιο του 1826 οφείλεται, πέραν των άλλων αιτιών και στο γεγονός ότι η περίοδος αυτή έπεται του χειμώνα, όπου εξαιτίας των χαμηλών θερμοκρασιών η αφθονία των ψαριών στη Λ/Θ ελαχιστοποιείται.

Το σύστημα των λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου-Αιτωλικού σχηματίστηκε από τις φερτές ύλες των ποταμών Ευήνου και Αχελώου σε συνδυασμό με τους ισχυρούς κυματισμούς που προκαλούνταν από τους επικρατούντες νότιους και νοτιοανατολικούς ανέμους (Δημητρίου, 2007).

Οι κυριότερες παρεμβάσεις που αφορούν στη μεταβολή της μορφολογίας και του υδραυλικού συστήματος της περιοχής, είναι οι ακόλουθες:

- ◆ Διαχωρίστηκαν και διαμορφώθηκαν στο σύμπλεγμα, έξι λιμνοθάλασσες.
- ◆ Απομονώθηκαν με αναχώματα, σχετικά μεγάλες εκτάσεις, αποξηράνθηκε το 90% των ελωδών εκτάσεων και έτσι χάθηκε περίπου το 40% της λιμνοθαλάσσιας έκτασης.

- ◆ Κατασκευάστηκε ένα εκτεταμένο αρδευτικό και αποστραγγιστικό δίκτυο που καταλήγει σε 7 αντλιοστάσια δυναμικότητας 299.420 μ/h που εκβάλουν εντός του συμπλέγματος των Λ/Θών και αρδεύουν τις σχετικά νέες καλλιεργήσιμες εκτάσεις της περιοχής.
- ◆ Αναπτύχθηκαν οι δύο αλυκές της περιοχής που καλύπτουν το 70% της παραγωγής αλατιού της χώρας.
- ◆ Κατασκευάστηκαν τα αποχετευτικά δίκτυα των πόλεων Μεσολογγίου και Αιτωλικού που καταλήγουν εντός της λιμνοθάλασσας και διαμορφώθηκαν στον αιγιαλό, οι χωματερές του Δήμου Ι.Π. Μεσολογγίου και του Δήμου Οινιάδων (Σήμερα ΔΕ Ι.Π. Μεσολογγίου και ΔΕ Οινιάδων-Ν. 3852/7-06-2010-Πρόγραμμα Καλλικράτης).

Οι λιμνοθάλασσες που αποτελούν το σύστημα, έπειτα από τις παρεμβάσεις της δεκαετίας του '70, είναι από ανατολικά προς τα δυτικά οι ακόλουθες (Katselis et al., 2003):

- ◆ Λιμνοθάλασσα Βόρειου, Ανατολικής και Διαύλου Κλείσοβας
- ◆ Λιμνοθάλασσα Κλείσοβας
- ◆ Κεντρική Λιμνοθάλασσα
- ◆ Λιμνοθάλασσα Αιτωλικού ή Κανάλι
- ◆ Λιμνοθάλασσα Θολής
- ◆ Λιμνοθάλασσα Παλαιοποτάμου

Η αλιευτική εκμετάλλευση των λιμνοθαλασσών στηρίζεται στις μετακινήσεις των ψαριών για λόγους διατροφής, τους ανοιξιάτικους μήνες, που η θερμοκρασία του νερού της λιμνοθάλασσας αυξάνει. Λόγω του μικρού βάθους της και της ανόδου της θερμοκρασίας του περιβάλλοντος, ψάρια από την ανοιχτή θάλασσα εισέρχονται ακολουθώντας τα ρεύματα των νερών που εξέρχονται από τη λιμνοθάλασσα κατά την άμπωτη (Σπάλα, 2007). Αντίθετα, το χειμώνα που η θερμοκρασία των νερών είναι εξαιρετικά χαμηλή, τα ψάρια εγκαταλείπουν μαζικά τη λιμνοθάλασσα μέχρι την άνοιξη οπότε και αρχίζει η άνοδος της θερμοκρασίας των νερών (Katselis et al. 2007).

Η εκμετάλλευση των λιμνοθαλασσών έγκειται στον εγκλωβισμό των ψαριών που εισέρχονται στη λιμνοθάλασσα, ώστε να μην είναι δυνατή η ελεύθερη επιστροφή τους στη θάλασσα και στη συνέχεια στη σύλληψή τους. Η διαδικασία αυτή αφορά είτε ψάρια σχετικά μεγάλης ηλικίας είτε γόνο ψαριών από τα πρώτα στάδια της ζωής τους, στα οποία το αβαθές και εύτροφο περιβάλλον της λιμνοθάλασσας παρέχει ευνοϊκές συνθήκες επιβίωσης και ανάπτυξης (Koutrakis et al., 2007, Katselis et al., 2007).

Στο σύμπλεγμα των λιμνοθαλασσών εργάζονται περίπου 250 επαγγελματίες αλιείς, ή άτομα που συμπληρώνουν το εισόδημά τους από το ψάρεμα χωρίς να έχουν επαγγελματική άδεια. Οι 100 με 130 περίπου από αυτούς που ασχολούνται επαγγελματικά με την αλιεία, είναι μέλη αλιευτικών συνεταιρισμών (Δημητρίου, 2007). Οι αλιευτικοί συνεταιρισμοί έχουν την εκμετάλλευση των αλιευτικών θέσεων στα στόμια των λιμνοθαλασσών των διβαριών (ή ιβαριών). Οι υπόλοιποι είναι οι λεγόμενοι «ελεύθεροι» που αλιεύουν μέσα στη λιμνοθάλασσα μεμονωμένα με τα επιτρεπόμενα αλιευτικά εργαλεία.

Οι αλιευτικοί συνεταιρισμοί που δραστηριοποιούνται, αυτή τη στιγμή, στην περιοχή της λιμνοθάλασσας είναι οι εξής:

1. Αγροτικός Αλιευτικός Συνεταιρισμός «Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ», (Θολή).
2. Αγροτικός Αλιευτικός Συνεταιρισμός «ΤΟ ΣΚΑΛΙ», (Παλαιοπόταμος).
3. Αγροτικός Αλιευτικός Συνεταιρισμός «ΤΟ ΔΙΒΑΡΙ», (Βασιλάδι).
4. Αγροτικός Αλιευτικός Συνεταιρισμός «ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ», (Κλείσοβα).
5. Αγροτικός Αλιευτικός Συνεταιρισμός Αιτωλικού «ΤΑ ΡΕΜΠΑΚΙΑ», (Προκοπάνιστος).
6. Αγροτικός Αλιευτικός Συνεταιρισμός Αιτωλικού «Η ΑΓΙΑ ΕΙΡΗΝΗ», (Κόμμα-Σχοινιάς).
7. Αγροτικός Αλιευτικός Συνεταιρισμός «ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ», (Τουρλίδα).

Τα μέσα αλιείας που χρησιμοποιούν οι ελεύθεροι αλιείς είναι το πυροφάνι, η συρτή, το παραγάδι και στην λιμνοθάλασσα το σταφνοκάρι.

Η ανθρώπινη παρέμβαση αφορά αρχικά τον εγκλωβισμό των ψαριών, ώστε να μην είναι δυνατή η ελεύθερη επιστροφή τους στη θάλασσα και στη συνέχεια, τη σύλληψή τους (Δημητρίου, 2007). Η εκμετάλλευση των ιχθυοτροφείων είναι σίγουρα πιο αποδοτική και σταθερή σε σχέση με το εισόδημα από την ελεύθερη αλιεία. Η ενοικίαση επομένως των διβαριών αποτελεί αντικείμενο έντονης διεκδίκησης με κύριο κριτήριο τις μισθώσεις αυτών, με το ύψος της μίσθωσης να ανέρχεται στο 10% του συνόλου της αξίας της παραγωγής. Στις παραδοσιακές πρακτικές, την κυρίαρχη θέση κατέχει το «ιβάρι». Ο «ιβαράς» στηρίζει την τέχνη του στη βαθιά γνώση της συμπεριφοράς των ψαριών και της κίνησης των ρευμάτων και η γνώση αυτή προέρχεται από την πολύχρονη εμπειρία των ψαράδων που μεταφέρεται από γενιά σε γενιά.

Ο όρος «ιβάρι» έχει τη ρίζα του στην ιταλική γλώσσα, μαρτυρώντας όχι μόνο τις πολιτιστικές ανταλλαγές, αλλά και την παρουσία Ιταλών τεχνητών. Επίσημα αναφέρεται ως «φυσικό ιχθυοτροφείο» δεν πρόκειται, δηλαδή, για εκτροφή ψαριών με τεχνητή τροφή, αλλά για περιοχή όπου ο άνθρωπος παρεμβαίνει μόνο στην προσέλκυση και αλίευση των ψαριών με ειδικές κατασκευές. Τέτοιοι είναι οι φραγμοί στις περιοχές, όπου η λιμνοθάλασσα επικοινωνεί με την ανοιχτή θάλασσα, με σκοπό τον έλεγχο των μετακινήσεων των ψαριών. Οι φραγμοί αυτοί αποτελούνται από πασσάλους στηριγμένους στο βυθό και από διχτυωτό πλέγμα (στο παρελθόν κατασκευάζονταν καλαμωτές).

Ο «ιβαράς» γνωρίζει ότι τα ψάρια μετακινούνται από ή προς τη λιμνοθάλασσα αναζητώντας τροφή, ευνοϊκές συνθήκες περιβάλλοντος, ή χώρους κατάλληλους για την αναπαραγωγή τους. Γνωρίζει επίσης, ότι οι μετακινήσεις αυτές σχετίζονται με τα ρεύματα του νερού και μπορεί να προβλέπει με ακρίβεια τις φάσεις της παλίρροιας.

Έτσι, την άνοιξη που τα ψάρια προσελκύονται από τα πιο ζεστά μέρη της ρηχής λιμνοθάλασσας, το «ιβάρι» είναι ανοιχτό, από αρχές Μαρτίου έως αρχές Ιουνίου, και, όπως λένε οι ψαράδες, «σοδεύει», δέχεται δηλαδή ψάρια. Αργότερα, κατά τους μήνες Ιούλιο έως Φεβρουάριο του επόμενου έτους, θα κλείσει και τα ψάρια θα παραμείνουν στη λιμνοθάλασσα, όπου οι συνθήκες θερμοκρασίας, σε συνδυασμό με την αφθονία της τροφής θα ευνοήσουν τη γρήγορη ανάπτυξή τους (π.χ. η τσιπούρα που θα μπει τον πρώτο

χρόνο ζωής της στη λιμνοθάλασσα, θα έχει διπλάσια ανάπτυξη από αυτή που θα είχε αν παρέμενε στην ανοιχτή θάλασσα) (Katselis et al., 2003, 2007). Όταν οι συνθήκες αλλάξουν και το λιμνοθαλάσσιο περιβάλλον γίνει αφιλόξενο, γύρω στο φθινόπωρο ή όταν διάφορα είδη ψαριών βρίσκονται σε περίοδο αναπαραγωγής, πάλι θα οδηγηθούν από τα ρεύματα της παλίρροιας προς την ανοιχτή θάλασσα, αναζητώντας σχετικά μεγάλα βάθη για να αποθέσουν τα αυγά τους. Στη διάρκεια αυτών των μετακινήσεων, τα ψάρια καταλήγουν στις ιχθυοπαγίδες, τις «πήρες» όπως τις αποκαλούν οι ψαράδες, όπου συλλέγονται με απόχη.

Γίνεται φανερό ότι η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι αλιείς επιλέγουν και εναλλάσσουν ενασχολήσεις μπορεί να βοηθήσει στην πρόβλεψη του αποτελέσματος που θα έχουν διαφορετικές διαχειριστικές πρακτικές. Για αυτό το λόγο πρέπει να αναγνωριστούν κατά αρχήν οι τοπικές ενασχολήσεις μίας περιοχής, προσέγγιση η οποία θα μπορούσε να επιτρέψει την κατανόηση των παραγόντων που καθορίζουν την αλιευτική τακτική και να συμβάλει στην επιλογή διαχειριστικής στρατηγικής (Salas & Gaertner 2004).

4.2 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ-ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ

Στο πλαίσιο του ΑΞΟΝΑ 4, του Ε.Π. ΑΛΙΕΙΑ 2007-2013 εγκρίθηκε το Τοπικό Πρόγραμμα «Αειφόρος Ανάπτυξη Αλιευτικών Περιοχών» (LEADER Αλιείας) της ΑΙΤΩΛΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΑΕ ΟΤΑ, με τίτλο «Οικοτουριστικές και πολιτιστικές διαδρομές σε αλιευτικές περιοχές της Αιτωλίας» (Πίνακας 1).

Πίνακας 1.

Στοιχεία Τοπικού Προγράμματος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	
Συνολικό κόστος	6.557.000,00€

Δημόσια Δαπάνη	4.610.000,00€
Κοινοτική Συμμετοχή	3.457.500,00€
Εθνική Συμμετοχή	1.152.500,00€
Ιδία Συμμετοχή	1.947.000,00€
Τίτλος Τοπικού Προγράμματος	Οικοτουριστικές και πολιτιστικές διαδρομές σε αλιευτικές περιοχές της Αιτωλίας

Το Τοπικό Πρόγραμμα διοικείται από την Επιτροπή Διαχείρισης του Τοπικού Προγράμματος, στην οποία συμμετέχουν φορείς του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.

Η αναπτυξιακή στρατηγική της περιοχής αποσκοπεί στην ανάδειξη της ταυτότητας της περιοχής, μέσα από την αξιοποίηση των περιβαλλοντικών και πολιτισμικών στοιχείων και της αλιευτικής παραγωγής, με σκοπό την ήπια τουριστική ανάπτυξη, την αύξηση της αξίας των αλιευτικών προϊόντων, τη βελτίωση των εισοδημάτων και την αύξηση της απασχόλησης».

Η προαναφερόμενη αναπτυξιακή στρατηγική θα επιτευχθεί μέσω των ακόλουθων στόχων:

1. Βελτίωση της τουριστικής ικανότητας της περιοχής

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με τη δημιουργία και των εκσυγχρονισμό μικρών ξενώνων και μονάδων εστίασης και αναψυχής, ώστε η περιοχή να είναι σε θέση να υποδεχθεί και φιλοξενήσει τους επισκέπτες, ανταποκρινόμενη στη ζήτηση της αγοράς. Οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν, θα συνεισφέρουν στη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και του τοπικού φυσικού περιβάλλοντος, θα αξιοποιούν τα τοπικά προϊόντα και τις δυνατότητες του διαδικτύου και θα συμμορφώνονται με κανονισμούς Προτύπων Διασφάλισης Ποιότητας.

2. Ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με την ανάπτυξη και την προσφορά υπηρεσιών ειδικών μορφών τουρισμού, όπως αλιευτικός τουρισμός, παρακολούθηση πουλιών (bird-watching), κανόε-καγιάκ (canoe-kayak) ήρεμων νερών, κατάδυση αναψυχής, ιστιοπλοΐα, λιμνοθάλασσες και θαλάσσιες διαδρομές, ιππασία, τοξοβολία, γευσιγνωσία, εκμάθηση παραδοσιακής κουζίνας, βιωματική περιβαλλοντική εκπαίδευση κ.α. Επίσης, θα διερευνηθεί η δυνατότητα ανάπτυξης υπηρεσιών για ποδηλασία (city-bike) κατ' αντιστοιχία ποδηλασία βουνού (mountain-bike), δεδομένου ότι η διαδρομή με ποδήλατο αποτελεί χαρακτηριστικό του Τοπικού Διαμερίσματος Ι.Π. Μεσολογγίου (η μορφολογία και το οικοσύστημα της περιοχής ευνοεί την ανάπτυξη και προσφορά σχετικής υπηρεσίας). Τέτοιου τύπου δραστηριότητες δύναται να αναπτυχθούν και από τις μονάδες διανυκτέρευσης της περιοχής (υφιστάμενες ή νέες), ώστε οι προσφερόμενες υπηρεσίες διαμονής να συμπληρώνονται από υπηρεσίες ψυχαγωγίας των επισκεπτών. Οι χρηματοδοτούμενες επενδύσεις θα αξιοποιούν τις δυνατότητες του διαδικτύου και θα συμμορφώνονται με κανονισμούς Προτύπων Διασφάλισης Ποιότητας. Επίσης, οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν θα συνεισφέρουν στη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και του τοπικού φυσικού περιβάλλοντος.

3. Στήριξη, ανάδειξη και αξιοποίηση της αλιευτικής παραγωγής

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με τη δημιουργία βιοτεχνικών μονάδων αλιευτικών προϊόντων, ώστε να διευκολυνθεί η διοχέτευση των αλιευτικών προϊόντων στην αγορά. Οι χρηματοδοτούμενες επενδύσεις θα χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες και θα εφαρμόζουν Πρότυπα Διασφάλισης Ποιότητας. Παράλληλα, θα προωθηθούν ενέργειες για την πιστοποίηση αλιευτικών προϊόντων των διβαριών (φυσικά ιχθυοτροφεία) ως «φυσικό προϊόν», αξιοποιώντας τόσο τη διαδικασία εκτροφής των διβαριών όσο και το ότι η λιμνοθάλασσα είναι ενταγμένη στο δίκτυο Φύση 2000 (NATURA 2000).

4. Ανάδειξη των περιβαλλοντικών και πολιτισμικών στοιχείων

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με παρεμβάσεις δημοσίου χαρακτήρα, οι οποίες θα συμπληρώσουν και θα ενισχύσουν τις παρεμβάσεις ιδιωτικού χαρακτήρα. Η δημιουργία θέσεων θέας και παρατήρησης της ορνιθοπανίδας των υγροβιότοπων, η σήμανση υγροβιότοπων, ιστορικών μονοπατιών και μνημείων πολιτισμού, η ανάδειξη περιοχών φυσικού κάλλους, η ανάδειξη πολιτιστικών χώρων, η δημιουργία παραδοσιακών αλιευτικών καταφυγίων (δέστρες), η μετατροπή κτηρίων σε μουσεία και η ενίσχυση

τοπικών πολιτιστικών εκδηλώσεων θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση οικοτουριστικών και πολιτιστικών διαδρομών στην περιοχή παρέμβασης

5. Υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και εφαρμογή προδιαγραφών ποιότητας

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με την υλοποίηση επενδύσεων και τη δημιουργία μικρομεσαίων επιχειρήσεων στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, με τη χρήση νέων τεχνολογιών και σύγχρονων τεχνολογικών μηχανημάτων παραγωγής, καθώς και με την εφαρμογή Συστημάτων Διασφάλισης της Ποιότητας από χρηματοδοτούμενες επενδύσεις του Τοπικού Προγράμματος, είτε αυτές αναφέρονται στον τομέα των υπηρεσιών, είτε στο τομέα των προϊόντων.

6. Μεταφορά τεχνογνωσίας και προώθηση συνεργασιών σε διατοπικό και διακρατικό επίπεδο

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί αφενός μέσω των διατοπικών και διακρατικών συνεργασιών του Τοπικού Προγράμματος, οι οποίες αποσκοπούν στην ενίσχυση των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται και στην υποστήριξη των παρεμβάσεων που υλοποιούνται. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται η μεταφορά τεχνογνωσίας και η δημιουργία προστιθέμενης αξίας για την επίτευξη της αναπτυξιακής στρατηγικής και των στόχων του Τοπικού Προγράμματος.

7. Διαφοροποίηση της αλιευτικής παραγωγής και ενίσχυση του εισοδήματος των αλιέων

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί μέσω των επενδύσεων που θα πραγματοποιηθούν τόσο από τους αλιείς όσο και από τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες, της αύξησης των ευκαιριών απασχόλησης και της σύνδεσης του αλιευτικού κλάδου με τον τουριστικό κλάδο με την ενίσχυση ή και τη δημιουργία νέων προϊόντων Π.Ο.Π., όπως το αυγοτάραχο και τα παστά ψάρια Μεσολογγίου-Αιτωλικού.

Η στρατηγική επίτευξης των προαναφερόμενων στόχων στηρίζεται στις στρατηγικές ανάπτυξης των επιμέρους τομέων του Τοπικού Προγράμματος που είναι:

- ο τουριστικός τομέας

- η αξιοποίηση τοπικών πόρων στον αλιευτικό τομέα
- η αξιοποίηση τοπικών πόρων στον περιβαλλοντικό και πολιτισμικό τομέα
- η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε συμπληρωματικούς τομείς του Τοπικού Παραγωγικού Συστήματος

Οι στρατηγικές ανάπτυξης των επιμέρους τομέων διασυνδέονται μεταξύ τους, ώστε να επιτευχθεί η επιδιωκόμενη προστιθέμενη αξία, που θα επιφέρει τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής, τη βελτίωση των εισοδημάτων, την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης και την ευημερία της τοπικής κοινωνίας. Η ενδογενής ανάπτυξη της περιοχής μέσω της αξιοποίησης των τοπικών πόρων (ανθρώπινων, οικονομικών, περιβαλλοντικών, πολιτιστικών), σε συνδυασμό με την ικανοποίηση των παραμέτρων της αειφόρου ανάπτυξης (θετικές επιδράσεις σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο) διαμορφώνουν τη στρατηγική επίτευξης των επιμέρους τομέων και κατ' επέκταση των στόχων του Τοπικού Προγράμματος.

Βασικό μέλημα της αναπτυξιακής στρατηγικής είναι η προαγωγή της συνεργασίας μεταξύ δημοσίων φορέων, ιδιωτικών φορέων και ιδιωτών για την προώθηση συμπληρωματικών παρεμβάσεων, που θα συμβάλλουν στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και στην αντιμετώπιση των αδυναμιών που παρουσιάζονται.

Η περιοχή παρέμβασης διαθέτει δυνατότητες ανάπτυξης του οικοτουρισμού και του πολιτιστικού τουρισμού, αλλά διάφορες συγκυρίες, παραλείψεις και αδυναμίες δεν έχουν επιτρέψει την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Με αφετηρία το τοπικό πρόγραμμα, οι φορείς της περιοχής και η τοπική κοινωνία ξεκινούν μια συλλογική προσπάθεια για την ήπια τουριστική ανάπτυξη και την αύξηση της αξίας των τοπικών αλιευτικών προϊόντων, η οποία προϋποθέτει παρεμβάσεις ενθάρρυνσης της τουριστικής δραστηριότητας, προσφοράς υπηρεσιών ειδικών μορφών τουρισμού, ανάδειξης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των τοπικών αλιευτικών προϊόντων και δημιουργία υποδομών συσκευασίας και μεταποίησης τους. Το σύνολο, σχεδόν, των παρεμβάσεων σχετίζεται με το φυσικό περιβάλλον και την παράδοση της περιοχής, δημιουργώντας προοπτικές και θέσεις απασχόλησης και σε συμπληρωματικούς τομείς του Τοπικού Παραγωγικού Συστήματος.

Ειδικότερα, σημεία εκκίνησης της συλλογικής προσπάθειας αποτελούν:

- η διαμόρφωση ενός «οικοτουριστικού μονοπατιού» και η διαμόρφωση ενός «πολιτιστικού μονοπατιού», τα οποία θα αξιοποιούν τα φυσικά χαρίσματα και την πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής. Τα εν λόγω «μονοπάτια» θα αποτελούνται από χώρους οικοτουρισμού και πολιτισμού, που υπάρχουν ή θα διαμορφωθούν κατάλληλα ή θα δημιουργηθούν, μέσω των δημόσιων επενδύσεων του τοπικού προγράμματος (και περαιτέρω μέσω άλλων παρεμβάσεων των τοπικών φορέων). Οι χώροι αυτοί θα βελτιώσουν την ελκυστικότητα της περιοχής, δίνοντας το έναυσμα για την προώθηση ιδιωτικών επενδύσεων και την ανάπτυξη υπηρεσιών ειδικών μορφών τουρισμού. Για παράδειγμα η παρατήρηση πουλιών (bird-watching), ο αλιευτικός τουρισμός, οι λουτροθεραπείες (SPA).

- η ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της τοπικής αλιευτικής παράδοσης και παραγωγής (π.χ. διβάρια - φυσικά ιχθυοτροφεία), με τη συστηματοποίηση και σηματοποίηση της διαδικασίας, ώστε να αναδειχθούν τοπικά αλιευτικά προϊόντα ως «φυσικά προϊόντα» ή «προϊόντα φυσικής εκτροφής». Αυτές οι ενέργειες θα διαμορφώσουν το κλίμα για τη δημιουργία βιοτεχνικών μονάδων αλιευτικών προϊόντων, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση ενός από τα σημαντικό-τερα μειονεκτήματα της προτεινόμενης αλιευτικής περιοχής

Τόσο οι παρεμβάσεις που αναφέρονται στην ήπια τουριστική ανάπτυξη όσο και οι παρεμβάσεις που αναφέρονται στην αύξηση της αξίας των αλιευτικών προϊόντων θα συμβάλλουν και στην προώθηση επενδύσεων σε συμπληρωματικούς τομείς του Τοπικού Παραγωγικού Συστήματος, όπως οι επιχειρήσεις συντήρησης και επισκευής αλιευτικών σκαφών, η παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης, οι επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής μετά την α' μεταποίηση κ.α.

Ειδικότερα στην περιοχή της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου-Αιτωλικού με την υλοποίηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας 2007-2013, Μέτρο 2.1 και 2.3 έγιναν οι εξής δράσεις:

1. Εκσυγχρονισμός υφιστάμενου Εκτατικού ιχθυοτροφείου του Αγροτικού Αλιευτικού Συνεταιρισμού Αιτωλικού «ΤΑ ΡΕΜΠΙΑΚΙΑ» (Κωδικός Πράξης: (ΟΠΣΑΑ) 185490).

2. Εκσυγχρονισμός του Εκτατικού ιχθυοτροφείου ΘΟΛΗ του Αγροτικού Αλιευτικού Συνεταιρισμού «Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ» (Κωδικός Πράξης: (ΟΠΣΑΑ) 949224).
3. Εκσυγχρονισμός του Εκτατικού ιχθυοτροφείου ΒΑΣΙΛΑΔΙ του Αγροτικού Αλιευτικού Συνεταιρισμού «ΤΟ ΔΙΒΑΡΙ» (Κωδικός Πράξης: (ΟΠΣΑΑ) 949159).
4. Εργαστήριο ψαράδων για την παραγωγή αυγοτάραχου (ΠΟΠ), καπνιστών και ελαφράς άλμης ψαριών λιμνοθάλασσας Μεσολογίου – Αιτωλικού του Αλιευτικού Συνεταιρισμού «ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ»(Κωδικός Πράξης: (ΟΠΣΑΑ) 185787).
5. «Εκσυγχρονισμός Εκτατικών ιχθυοτροφείων Σχοινιάς & Κόμμα του Αγροτικού Αλιευτικού Συνεταιρισμού Αιτωλικού «Η ΑΓΙΑ ΕΙΡΗΝΗ» (Κωδικός Πράξης: (ΟΠΣΑΑ) 185407).
6. «Εκσυγχρονισμός μεταποιητικής και τυποποιητικής μονάδας αυγοτάραχου και αυγοτάραχου ΠΟΠ Μεσολογίου της επιχείρησης «Κότσαρης Στυλιανός» (Κωδικός Πράξης: (ΟΠΣΑΑ) 181768).

4.3 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΣΤΗ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ-ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ

Η θεσμική πραγματικότητα μέσα στην οποία δραστηριοποιούνται οι Αλιευτικοί Συνεταιρισμοί τους οδηγεί στην τήρηση συγκεκριμένων νομοθετικών πλαισίων. Για τον λόγο αυτό, οι Αλιευτικοί Συνεταιρισμοί, που δραστηριοποιούνται στην περιοχή της λιμνοθάλασσας, εφόσον συμμετέχουν σε επενδυτικά προγράμματα εκσυγχρονισμού των ιχθυοτροφείων, ακολουθούν τις προδιαγραφές των εκάστοτε επιχειρησιακών προγραμμάτων αλιείας (π.χ. ΕΠΑΛ 2007-2013). Παράλληλα είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν και τους όρους των συμβάσεων τους σύμφωνα με τη διακήρυξη μίσθωσής τους (αλιευτικός Κώδικας 420/1970) και να καταβάλλουν το 5% της αλιευτικής παραγωγής σε λογαριασμό για τη συντήρηση του ιχθυοτροφείου. Οι δύο αυτές δράσεις,

σε πολλές περιπτώσεις, μπορούν να αλληλεπικαλύπτονται, χωρίς να γίνεται ο συμψηφισμός των αντίστοιχων οικονομικών πόρων.

Υπάρχουν όμως και άλλες δραστηριότητες για τις οποίες θα μπορούσε να γίνει χρήση των εγκαταστάσεων της Ιχθυόσκαλας Μεσολογγίου από τους αλιευτικούς συνεταιρισμούς-μισθωτές των ιχθυοτροφείων όπως (π.χ. ιχνηλασιμότητα προϊόντων λιμνοθάλασσας: ψαριών, αυγοτάραχου, αλατιού αλυκών, μεταποίηση (παστά ψάρια ελαφριά άλμης), συσκευασία και προώθηση αυτών, καθώς και δράσεις αλιευτικού τουρισμού, δημιουργία τοπικής ιχθυαγοράς, εστιατορίου από τις γυναίκες των αλιέων, κλπ) σε μια μορφή κοινοπραξίας με κρατικούς ή άλλους φορείς. Η δομή αυτής της νέας λειτουργίας που θα πρέπει να είναι βασικά αυτοχρηματοδοτούμενη, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα μπορεί να περιλαμβάνει σε ένα εταιρικό σχήμα ενδεικτικά και όχι δεσμευτικά ή περιοριστικά τους ακόλουθους:

-την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

-τον Φορέα Διαχείρισης της λιμνοθάλασσας,

-τον ενιαίο Δήμο της περιοχής.

-Δεσμευτικά, η δομή αυτή θα περιλαμβάνει με καθοριστικό ρόλο τους Αλιευτικούς Συνεταιρισμούς ή και άλλους παραγωγούς, που θα χρησιμοποιούν και θα δεσμεύονται από τους όρους λειτουργίας και τους στόχους της.

Αυτή την περίοδο μια εταιρική μορφή που θα εξυπηρετούσε την πραγματοποίηση τέτοιων δράσεων και θα μπορούσε να συγκεράσει τόσο την εταιρική μορφή που μπορεί να λάβει επιδοτήσεις, τον μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα αλλά και την άρρηκτη συνεργασία με τον δημόσια τομέα, είναι οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, οι οποίες είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες (π.χ. της παροχής υπηρεσιών). Η επιτυχία μιας τέτοιας επιχείρησης, όπως έχει μέχρι στιγμής αποδειχτεί, εξαρτάται από το ανθρώπινο δυναμικό της. Εξαιτίας της φύσεως της επιχείρησης, που ο σκοπός της δεν είναι το κέρδος αλλά η εξυπηρέτηση του σκοπού για τον οποίο ιδρύεται, όντας άρρηκτα συνδεδεμένη με κοινωνικούς σκοπούς, οφείλει να αποτελείται από άτομα που εργάζονται με σεβασμό στην στοχοθεσία της επιχείρησης και «μεράκι» για τις δραστηριότητες.

Έτσι θα δοθεί μια προώθηση των ιχθυαγορών και της αλιευτικής κουλτούρας με την επανασύνδεση του ευρύτερου κοινού με την αλιευτική κληρονομιά της περιοχής.

Πολλές από τις ανάγκες του τομέα οφείλουν να καταγραφούν στα πλαίσια ανοικτών διαβουλεύσεων και άλλων συμμετοχικών διαδικασιών, οι οποίες μπορούν να προσφέρουν πολλά νέα δεδομένα τα οποία θα βοηθήσουν στην περαιτέρω οργάνωση των δράσεων. Βασικός συντελεστής και οργανωτής των πρωτοβουλιών αυτών θα μπορούσε να είναι ο εκάστοτε Δήμος, ο οποίος εξαιτίας της θεσμικής θέσης μπορεί να αποτελέσει ρόλο συντονιστή και διαμεσολαβητή. Τα νέα προγράμματα (ΕΣΠΑ, JESSICA, ΣΔΙΤ) χρηματοδοτούν τέτοιου είδους δραστηριότητες καθώς και συμβουλευτική για το πως μπορούν οι συνεταιρισμοί να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα.

Για παράδειγμα έχει καταγραφεί η ανάγκη δημιουργίας αλιευτικού καταφυγίου στην περιοχή των εκβολών του Αχελώου. Πρόκειται για σημαντικό έργο υποδομής στήριξης της αλιευτικής δραστηριότητας στην περιφερειακή ενότητα. Η υποδομή αυτή έχει προβλεφθεί ως επιτρεπόμενη στις δραστηριότητες της ΚΥΑ για τη συγκεκριμένη ζώνη του Εθνικού Πάρκου. Υφίσταται στην περιοχή καθορισμένος αιγιαλός και απαιτούνται άμεσα να εκπονηθούν οι τεχνικές μελέτες ωρίμανσής του ώστε να είναι δυνατό να υποβληθεί στο επόμενο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Σχετική δράση αναφέρεται και στην Περιοχή Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ) νήσου Οξιάς, που είναι προς αδειοδότηση. Στην προκειμένη περίπτωση πρόβλημα μπορεί να θεωρηθεί το νομοθετικό πλαίσιο καθώς και η καθυστέρηση που θα υπάρξει από την ωρίμανση των μελετών, όμως τρόπος αντιμετώπισης είναι ο συντονισμός από πλευράς υπηρεσιών (π.χ. Δήμου Ιερής Πόλης Μεσολογγίου ως συντονιστή) όλων των ενεργειών προς αυτή την κατεύθυνση.

Επίσης, ένα σημαντικό, οικολογικό και οικονομικό πρόβλημα που έχει παρουσιαστεί είναι το διαβρωτικό φαινόμενο των λουρονησίδων. Οι λιμνοθάλασσες που χαρακτηρίζονται περιβαλλοντικά ως υδάτινες εκτάσεις ρηχών και υφάλμυρων νερών, που προστατεύονται από τα θαλάσσια κύματα, μέσω φυσικών ή τεχνικών πέτρινων ή αμμωδών λωρίδων και γειτνιάζουν με το θαλάσσιο υγρό στοιχείο, κινδυνεύουν τουλάχιστον κατά ένα μέρος, από τα φράγματα που έχουν γίνει στον Αχελώο και στον Εύηνο ποταμό, με αποτέλεσμα να μην εναποτίθεται επιπλέον φερτό υλικό με τον ίδιο ρυθμό (Παρπούρα, Α. (2016)-προφορική επικοινωνία).

Μέτρα που θα μπορούσαν να υιοθετηθούν:

1. Ενίσχυση επιχειρηματικών προτάσεων στήριξης της αλιευτικής δραστηριότητας της περιοχής και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος

-Ενίσχυση του εκσυγχρονισμού βιοτεχνικών δραστηριοτήτων για την παραγωγή βελτιωμένου τύπου ιχθυοφραγμών και μηχανολογικού εξοπλισμού με προδιαγραφές προσαρμοσμένες στις ανάγκες και τις ειδικές απαιτήσεις της λιμνοθάλασσας.

-Ενίσχυση εξειδικευμένων φορέων παροχής υπηρεσιών στον τομέα της αλιείας και ιδιαίτερα του αλιευτικού τουρισμού υπό τη δεσμευτική προϋπόθεση της συνεργασίας με φορείς των αλιέων.

-Ενίσχυση αλιέων για εκσυγχρονισμό/ ναυπήγηση νέων αλιευτικών σκαφών της λιμνοθάλασσας με διατήρηση της τοπικής ναυπηγικής τέχνης και παραδοσιακής μορφής σκαριών για στήριξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, μεταφορά αλιευμάτων και υποστήριξη των δραστηριοτήτων των αλιευτικών συνεταιρισμών.

-Εκσυγχρονισμός/ανάπτυξη υπαρχόντων ναυπηγείων της περιοχής σε τομείς που θα ενισχύουν/διευκολύνουν την παροχή υπηρεσίας στον τοπικό αλιευτικό στόλο με προνομιακούς όρους.

2. Ενίσχυση επιχειρηματικών προτάσεων των συλλογικών αλιευτικών φορέων για αξιοποίηση των αλιευτικών προϊόντων της περιοχής και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος.

-Υποστήριξη των αλιευτικών συνεταιρισμών για την ανάπτυξη υποδομών και δράσεων ψυχαγωγικής αλιείας. Ο όρος ψυχαγωγική αλιεία δεν χρησιμοποιείται με την έννοια της εν γένει ερασιτεχνικής αλιείας, αλλά με την έννοια της με αμοιβή οργανωμένης υπεύθυνης ψυχαγωγικής αλιείας που εφαρμόζεται σε πάρα πολλές χώρες και απευθύνεται σε ειδικό κοινό ερασιτεχνών αλιέων υψηλών απαιτήσεων.

- Ανάπτυξη παράκτιων δραστηριοτήτων που έχουν σχέση με την αλιεία, αλλά και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και των αλιέων της λιμνοθάλασσας του Μεσολογίου, ως μια βιωματική εμπειρία για τον επισκέπτη.

- Ενίσχυση της αλιείας μικρής κλίμακας, μέσω ειδικού προγράμματος, λόγω της σημασίας της για την απασχόληση, ιδιαίτερα σε τοπικές περιοχές με ελάχιστες εναλλακτικές ευκαιρίες (Πράσινη Βίβλος της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής, σελ.32 και 38).

-Ενίσχυση των μισθωτών συνεταιρισμών των δημοσίων και δημοτικών ιχθυοτροφείων του συμπλέγματος των λιμνοθαλασσών Μεσολογίου-Αιτωλικού, για την ανάπτυξη των υφιστάμενων κτισμάτων με ιδιωτική τους επένδυση, για τη στήριξη δραστηριοτήτων εναλλακτικού τουρισμού και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

-Ενίσχυση δημιουργίας πολύ μικρών βιοτεχνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων αλιπάστων, αυγοτάραχου ΠΟΠ και ανεπεξέργαστου αλατιού από τις αλυκές Μεσολογίου

- Κατασκευή συνεταιριστικού εργαστηρίου μεταποίησης για το αυγοτάραχο ΠΟΠ προκειμένου να αναπτυχθούν οι πωλήσεις σε σχέση με τον ανταγωνισμό και να εξασφαλισθεί η συνεχής ροή του προϊόντος στην αγορά

3. Αξιοποίηση των υποδομών και των δυνατοτήτων της ιχθυοκαλλιέργειας προς όφελος της αλιείας και των ιχθυαποθεμάτων της παράκτιας ζώνης και των εσωτερικών υδάτων

-Βελτίωση των υποδομών υποστήριξης που έχουν μισθωθεί σε μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας και προσαρμογή τους για συνδυασμένη χρήση τους προς όφελος και του ελλιμενισμού ή της στάθμευσης μικρών παράκτιων επαγγελματικών σκαφών των αλιέων της περιοχής

-Λειτουργία υποδομών από αλιευτικούς συνεταιρισμούς για την αλιεία αγρίου γόνου κεφαλοειδών με σκοπό την αξιοποίησή του για εμπλουτισμό εσωτερικών νερών.

4. Δημιουργία/λειτουργία εξειδικευμένων υποδομών για τη διαλογή, συγκέντρωση και ασφαλή διαβίωση υπομεγεθών ψαριών που συλλαμβάνονται στις ιχθυοσυληπτικές εγκαταστάσεις με σκοπό τη διάθεσή τους για εκτροφή ή για ενίσχυση φυσικών οικοσυστημάτων.

5. Κατασκευή έργων, για τα οποία υπάρχουν εγκεκριμένοι περιβαλλοντικοί όροι και με την τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει η ΚΥΑ 2742/06 για το Εθνικό Πάρκο

Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου- Αιτωλικού, εκβολών και κάτω ρου ποταμών Αχελώου και Ευήνου και Εχινάδων Νήσων:

-Βελτίωση βατότητας δρόμων πρόσβασης στα ιχθυοτροφεία Κλείσοβας, Θολής και Παλαιοποτάμου.

-Κατασκευές πρόσδεσης σκαφών παραδοσιακής μορφής και τοποθέτηση πλωτών εξεδρών εποχιακής χρήσης για την ασφάλεια ελλιμενισμού στις περιοχές Τουρλίδας, Αιτωλικού και λιμάνι Μεσολογγίου.

-Αποκατάσταση και ανάπλαση περιβάλλοντος χώρου δημοσίων ιχθυοτροφείων του συμπλέγματος των λιμνοθαλασσών.

-Τοποθέτηση δικτύων προστασίας από τα ψαροφάγα πουλιά στις τάφρους διαχείμασης στις κλειστές λιμνοθάλασσες του συμπλέγματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επισταμένη έρευνα των παραμέτρων που διαμορφώνουν τον τομέα της αλιείας καταδεικνύει την πολυπλοκότητα του κλάδου και την επιρροή του στο κοινωνικο-οικονομικό οικοδόμημα. Το γεγονός ότι στην Ελλάδα μεγάλο μέρος του πληθυσμού βασίζεται για την επιβίωση του στην καθεαυτή αλιεία και στα παράγωγά της αποτελεί πυλώνα δράσεων και πολιτικών τόσο από την ίδια την πολιτεία, όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η διαμόρφωση, όμως, της πραγματικότητας και η εφαρμογή των πολιτικών είναι ένα κομμάτι που οφείλουν οι εποπτευόμενοι φορείς να ελέγχουν και να αξιολογούν καθημερινά. Η δυνατότητα χρηματοδότησης μιας μικρομεσαίας επιχείρησης, όπως διαμορφώνεται σήμερα η κατάσταση στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Αιτωλοακαρνανία, είναι πολύ συγκεκριμένη και περιορισμένη. Η χρηματοδότηση μπορεί να γίνει από επιδοτήσεις και μικρής εμβάλειας αναπτυξιακά προγράμματα. Η δυνατότητα δανειοδότησης από πιστωτικά ιδρύματα και εγγυήσεων εξαιτίας της εκτεταμένης οικονομικής κρίσης δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη. Αυτό που λαμβάνεται υπόψη είναι η απορροφητικότητα των ευρωπαϊκών προγραμμάτων, η υλοποίησή τους, αλλά και η σχέση τους με την γενικότερη ευρωπαϊκή πολιτική.

Η περίπτωση της Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου-Αιτωλικού δεικνύει την έλλειψη συντονιστικού οργάνου, τις αποσπασματικές δράσεις και την έλλειψη υποδομών. Επίσης, διαφαίνεται, μονάχα, η προσπάθεια στροφής προς τον αλιευτικό τουρισμό και τον οικοτουρισμό χωρίς να δίνεται έμφαση στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της αλιείας που για χρόνια κράτησε την κοινωνική συνοχή των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών. Σε κάθε περίπτωση, όμως, γίνονται πολλές προσπάθειες εναρμόνισης με τις Ευρωπαϊκές πολιτικές και κατευθύνσεις χωρίς ωστόσο να υπάρχει και αξιολόγηση των πολιτικών αυτών για τις επιδράσεις τους στην τοπική οικονομία.

Το περιβάλλον για μια μικρομεσαία επιχείρηση μπορεί να χαρακτηριστεί αντίξοο, αν σκεφτεί κανείς τόσο τις θεσμικές αλλαγές που χρειάζονται, τον γενικότερο σχεδιασμό που είναι απών σε επίπεδο πρωτοβάθμιων ΟΤΑ, αλλά και την γενικευμένη οικονομική κρίση. Η προγραμματική περίοδος 2014-2020 διανύει ήδη την τρίτη χρονιά της, κανένα εντούτοις πρόγραμμα ακόμα δεν έχει προκηρυχθεί στον τομέα της αλιείας για την

περιοχή. Υπάρχουν παρόλα αυτά ενθαρρυντικές αλλαγές και προσπάθειες για αλλαγές του θεσμικού πλαισίου (κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις) και του ρόλου των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων ΟΤΑ στη διαμόρφωση της στρατηγικής (Δήμοι και Περιφέρειες).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Αναστασιάδου Χ., Κουκάρας Κ., Νικολοπούλου Η., Καμπούρης Θ. και Καμπούρης Σ. (2012), Ψάρια και οργανισμοί εσωτερικών υδάτων της Ελλάδας, Εκδόσεις ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη.
2. ΕΠ.ΑΛ. 2007-2013 Επένδυση στην Αειφόρο Αλιεία.
3. ΕΠ.ΑΛ. Αλιείας και Θάλασσας 2014-2020.
4. Θεοδώρου, Α. (2004), Ωκεανογραφία - Εισαγωγή στο Θαλάσσιο Περιβάλλον, Εκδόσεις Γκιούρδα, Αθήνα.
5. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών-Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, (2010), Ψαρεύοντας στις ελληνικές θάλασσες.
6. Ιωσηφίδης Θ. (2003), Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστημές, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
7. Καδδίτης, Γ. (2012), Καταγραφή της ελεύθερης αλιείας στη λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού, πτυχιακή εργασία Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου.
8. Κιντής Α., (1999), Στατιστικές και Οικονομετρικές Μέθοδοι, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
9. Κοδοσάκης, Δ. (1998), Νέες Τεχνολογίες & Παραγωγή, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
10. Κορρές Γ. , Κοκκίνου Αικ. και Τσοπανόγλου Γ. (2010), Ελληνική Οικονομία: Δομή-Διάθρωση, Δημόσιο Χρέος και Προοπτικές Ανάπτυξης (ανακτήθηκε από http://www.prd.uth.gr/sites/GS_RSAI/CONFERENCE_MAY2011_SITE/PAPERS_MAY2011_PDF_CD/KORRES_G_TSOBANOGLOU_G_KOKKINOUE_29.pdf).
11. Λαγός, Δ. (2007), Θεωρίες Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης, Εκδόσεις Κριτική ΑΕ, Αθήνα.

12. Μουτόπουλος Δ.Κ., 2008. Σημειώσεις Μαθήματος Αλιευτικής Νομοθεσίας 44 σελ.+ 14 σελ. Παράρτημα.
13. Μυλωνόπουλος, Δ. (2002), Το Δίκαιο της Αλιείας, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.
14. Μυλωνόπουλος, Δ. (2012), Δημόσιο και Ιδιωτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.
15. Ν.4019/2011 (ΦΕΚ 216 Α/30-9-2011): Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις.
16. Παπαδόπουλος, Α., Καρυμπαλής, Ε. και Χαλκιάς, Χ.(2012), Η Γεωγραφία του Παράκτιου και Νησιωτικού Χώρου, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
17. Παπαναγιώτου, Ε. (2004), Οικονομία Φυσικοί Πόροι Γεωργία και Περιβάλλον, Εκδόσεις Γράφημα, Θεσσαλονίκη.
18. Παπουτσόγλου, Σ.(1996), Το υδάτινο περιβάλλον και οι οργανισμοί του, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
19. Παπουτσόγλου, Σ. (1997), Εισαγωγή στις Υδατοκαλλιέργειες, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
20. Νάκος Πασχάλης, Σκυλιάννης Βασίλης (2013), Αλιεία στην Ελληνική οικονομία: Η σημερινή κατάσταση και προοπτικές, πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Καβάλας.
21. Σκουφάς, Γ. (2007), Μελέτη αγοράς εργασίας τεχνολόγου αλιείας και υδατοκαλλιεργη-τών, Πτυχιακή εργασία, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Γραφείο Διασύνδεσης.
22. Σπάλα, Κ., 2007. Χρονισμός των αλιευτικών ενεργειών στις παραδοσιακές ιχθυοσυλληπτικές εγκαταστάσεις της λιμνοθάλασσας της Κλείσοβας με τον ημερήσιο παλιρροιακό κύκλο. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 76 σελ.

23. Τζανάτος Ε., 2006. Δομή, χαρακτηριστικά και διαχείριση της μικρής παράκτιας αλιείας στην Ελλάδα. Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 168 σελ.
24. Τοπικό Πρόγραμμα «Αειφόρος Ανάπτυξη Αλιευτικών Περιοχών» (LEADER Αλιείας) της ΑΙΤΩΛΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΑΕ ΟΤΑ, με τίτλο «Οικοτουριστικές και πολιτιστικές διαδρομές σε αλιευτικές περιοχές της Αιτωλίας», που εγκρίθηκε στο πλαίσιο του ΑΞΟΝΑ 4, του Ε.Π. ΑΛΙΕΙΑ 2007-2013.
25. Προσωπική επικοινωνία με την Δρ Παρπούρα Άλκηστις-Χρυσάνθη προϊσταμένη του τμήματος Αλιείας της Διεύθυνσης Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητας Αιτωλοακαρνανίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Ξένη Βιβλιογραφία

26. Katselis, G., Koukou, K., Dimitriou, E., Koutsikopoulos, C., 2007. Short-term seaward fish migration in the Messolonghi-Etoliko lagoons (Western Greek Coast) in relation to climatic variables and the lunar cycle. *Estuarine, Coastal and Shelf*, 73: 571-582.
27. Koutrakis, E.T., Conides, A., Parpoura, A.C., Van Ham, E.H., Katselis, G., Koutsikopoulos, C., 2007. Lagoon fisheries resources in Hellas. Papaconstantinou, C., Zenetos, A., Vssilopoulou, V., Tserpes, G. (eds). *State of the Hellenic marine fisheries*, 223-233 pp. Hellenic Centre for Marine Research, Athens, Greece, 466 p.
28. Papaconstantinou, C., Kavadas, S., Tsimenides, N., Economou, A.N., Bazigos, G. 2002. Design of a system for the collection and compilation of basic fisheries statistics in the Mediterranean: a case study for Greece. *Fisheries Research*, 57: 155-167.

29. Salas, S., Sumaila, U.R., Pitcher, T. 2004. Short-term decisions of small-scale fishers selecting alternative target species: a choice model. *Canadian Journal Fisheries Aquatic Sciences*, 61: 374-383.
30. Stergiou, K.I., Moutopoulos, D.K., Erzini, K., 2002. Gillnet and longline fisheries in Cyclades waters (Aegean Sea): species composition and gear competition. *Fisheries Research*, 57: 25-37.
31. Tzanatos, E., Dimitriou, E., Katselis, G., Georgiadis, M., Koutsikopoulos, C., 2005. Composition, temporal dynamics and regional characteristics of small-scale fisheries in Greece. *Fisheries Research*, 73: 147-158.
32. Tzanatos, E., Dimitriou, E., Papaharisis, L., Roussi, A., Somarakis, S., Koutsikopoulos, C., 2006. Principal socio-economic characteristics of the Greek small-scale coastal fishermen. *Ocean and Coastal Management*, 49(7-8):511-527.
33. Hatzikakidis, A., 1951. Seasonal hydrological study in Mesolongi – Etoliko lagoon. *Proceedings of the Hellenic Hydrobiological Institute*, Vol. 5, No. 1 (in Greek).

Ιστοσελίδες

1. Ελληνική Στατιστική Αρχή, (2010), Στατιστικά θέματα, ανακτήθηκε στις 20-02-2012 από <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?param=A0201>
2. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2008), Η κοινή αλιευτική πολιτική, ανακτήθηκε στις 18-03-2012 από <http://ec.europa.eu/fisheries/docurientation/publications/pcp2008el.pdf>
3. Eurostat, (2009), Fishery Statistics (ανακτήθηκε από [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY OFFPUB/KS-DW-09-0Q1/EN/KS-DW-001-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DW-09-0Q1/EN/KS-DW-001-EN.PDF))

4. Food an Agriculture Organization, (2012), The state of world fisheries and aquacul-ture (ανακτήθηκε από <http://www.fao.org/docrep/016/i2727e/i2727e.pdf>)
5. <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.article&id=18329> Ανακτήθηκε στις 09-02-2012
6. <http://europa.eu.int/eur-lex/lex> Πράσινη Βίβλος (COM 161 - 2007)
7. <http://www.europaes.gr/katalogos-epikheiriseis.html> Ανακτήθηκε στις 12-02-2012
8. <http://www.alevia.freevar.com/fisheries.html> Ανακτήθηκε στις 20-03-2012
9. http://web3.eetaa.gr/eu2020/01102013_dimoi_eu2020.pdf